



Kansalaisareena



Yksi äiti on sanonut, että **teet hyvää hommaa**

HAASTATTELUTUTKIMUS JUNIORIJALKAPALLON VAPAAEHTOISISTA

KIMMO SAARISTO

Kansalaisareenan julkaisu 2/2021



Julkaisija: Kansalaisareena ry

ISSN 978-952-5116

ISBN 978-952-5116-20-5

Tekijä: Kimmo Saaristo

Toimitus: Eve Lahikainen

Ulkoasu ja taitto: Teppo Jäntti

Kannen kuva: Francine Sreca / Pixabay

www.kansalaisareena.fi

Kansalaisareenan julkaisuja 2/2021





ESIPUHE | 4

JOHDANTO | 6

Liikkuminen liikuttaa myös rahaa | 9

Haastattelut ja haastatellut | 12

KUN EI KUKAAN MUUKAAN SITTEN RUVENNUT | 16

Mahdollisuuksia lapsille ja nuorille | 20

Valmentajat haluavat valmentaa | 23

Vapaaehtoistoiminta on aikuisen oma harrastus | 26

Rakkaudesta lajiin? | 32

JOSKUS MENEE TUNTI VIIKOSSA, JOSKUS KYMMENEN | 38

Harrastelijoiden puuhastelua? | 42

Kentän laidan tietotoimisto | 51

Oikeesti hauskaa | 55

NÄKYMÄTTÖMÄT VANHEMMAT | 58

Kolmenlaista väkeä | 62

Kai ne arvostaa | 66

JALKAPALLOPERHEEN ETÄINEN SUKULAINEN? | 70

Kenen joukoissa pelaat? | 72

Meidän porukka | 77

Suomen Palloliitto: "Tuolla jossakin" | 79

Jalkapalloperhe kuviteltuna yhteisönä | 84

Jalkapalloharrastus ja sosiaalinen pääoma | 87

YHTEENVETO | 91

LOPUKSI | 95

KIRJALLISUUS | 96



Esipuhe

Kimmo Saariston haastattelututkimus antaa kiinnostavan ja kattavan kuvan juniorijalkapallon vapaaehtoisista. Se tarjoaa näköalan laajaan ilmiöön, jossa lukemattomat vapaaehtoiset mahdollistavat lapsille harrastustoimintaa ja liikunnan iloa.

Vaikka ammattimaistuminen niin juniorijalkapallossa kuin muussakin harrastustoiminnassa on lisääntynyt, on vapaaehtoistyö liikunnan ja urheilun parissa edelleen vahvoissa kantimissa. Suomalaisista noin 20 prosenttia tekee liikuntaan ja urheiluun liittyvää vapaaehtoistyötä.

Juniorijalkapalloilun parissa vapaaehtoisia on moneksi: osalla on taustaa lajin parissa, kun taas osa ei ole kouluaikojen jälkeen juuri urheilua harrastanut. Joukkue toiminnassa, kuten ehkä vapaaehtoistoiminnassa yleisemminkin, vapaaehtoistehtäviin usein ajaututaan. Aktiivisimpina vapaaehtoisina toimivat tyypillisesti ruuhkavuosia elävät urheilua harrastavien lasten vanhemmat. He tarttuvat esimerkiksi joukkueenjohtajan tehtäviin, kun muitakaan halukkaita ei ilmaannu.

Liikunnan ja urheilun piirissä koetaan onnistumisen iloa, elämyksiä ja yhteisöllisyyttä. Tämä pätee myös vapaaehtoisiin. Elämys on usein syvempi silloin, kun sitä on ollut itse mukana tekemässä.

Esipuhe

Joukkueiden aktiivitoimijat kaipaavat suurempaa joukkoa jakamaan näitä elämyksiä. Kenties on syytä purkaa oletusta, että junioriurheilun vapaaehtoinen on itse pelaajan vanhempi. Vapaaehtoisten joukkoon saadaan tuoretta verta, jos tehtäviin onnistutaan houkuttelemaan myös vanhempien kavereita, lasten kummeja tai keitä tahansa kiinnostuneita. Ulkopuolisena mukaan tulleilla voi olla hyvinkin toimivia ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi.

Ilman vapaaehtoisia liikunta- ja urheiluseurat eivät pystyisi liikuttamaan ihmisiä läheskään niin paljon kuin nyt. Vapaaehtoistyön hiipumisella olisi mittavat yhteiskunnalliset seuraukset, sillä liikkumattomuus tuottaa valtavasti kustannuksia yhteiskunnalle.

Kehitettäessä vapaaehtoistoimintaa on olennaista ottaa vapaaehtoiset mukaan jakamaan kokemuksiaan ja ideoimaan toimintaa. Saariston haastattelututkimus antaa liikunnan ja urheilun parissa vapaaehtoistoimintaa kehittäville tärkeän näkökulman vapaaehtoisten kokemuksiin. Haastattelujen kautta vapaaehtoistoiminnasta piirtyy aito ja inhimillinen kuva – niin haasteineen kuin ilon ja ylpeyden aiheineen.

Marjo Salmela

Kansalaisareena ry

Johdanto

S yyskesän ilta, hiekkakentän viereinen koppi. Talvisin koppi toimii paikkana, jossa laitetaan luistimet jalkaan, kesäaikaan jalkapallojunnujen pukukoppina. Puupenkeillä istuu toistakymmentä isää ja äitiä, on päätöksenteon aika. Joukkuetta vetänyt isä on ilmoittanut lopettavansa valmentamishommat, ja nyt tarvitaan joukkueelle uusi veturi. Seitsemänvuotiaiden futisharrastus lähellä kotia halutaan turvata, mutta into vastuutehtävään ei ole kovin suurta. Kisa kenkien tuijotuskilpailun voitosta käy kiivaana.

”Minä voin alkaa, jos toi lähtee mun kanssa”, sanon lopulta itse ja osoitan kädellä vieressä istuvaa ponnaripäistä kaveria. En tiedä hänen nimeään, mutta ajattelen, että kun sillä on verkkarit jalassa, ehkä hän tietää jotain urheilusta tai jalkapallosta. Myöhemmin käy ilmi, että kyllä, hän on pelannut jenkkifutista, mutta ei tätä eurooppalaista. Siitä se kuitenkin lähtee: muut huokaisevat helpotuksesta, ja minusta on tullut poikien valmentaja. Samalla alkaa yhteistyö ”ton” eli Tommin kanssa, ja se jatkuukin sitten seuraavat seitsemän vuotta.

Tuttu tarina? Kyllä, yksityiskohdat saattavat hieman vaihdella, mutta noin se usein – ehkä jopa useimmiten – alkaa. Kun kyse on vapaaehtoisista isä- ja äitivalmentajista, joukkueenjohtajista tai vaikkapa joukkueen rahastonhoitajista, lähtö tehtävään on samanlainen.

Joka ilta tuhansien futisjunnujen treenit ja pelit määrittävät perheiden aikataulua, joskus ihan minuuttien tarkkuudella. Nämä treenit, pelit, peleissä mokkapaloja myyvät buffetit ja monenlainen muukin toiminta varusterumbasta turnauksien järjestämiseen pyörivät pääosin

vapaaehtoisvoimin. Vapaaehtoistyötä ja kansalaistoimintaa on tutkittu selvityksissä, pro graduissa ja muissakin akateemisissa tutkimuksissa. Nimenomaan urheiluseuroissa, ja aivan erityisesti juniorijalkapallon parissa, tapahtuvasta vapaaehtoistyöstä ei tietoa ole samalla tavoin olemassa. Ehkä yleisemminkin on totta se, mitä Ari Marjavuo (2014, 12) on kirjoittanut: "Vapaaehtoisten itsensä oma ääni kuuluu heikosti suurissa rakenteellisissa tutkimuksissa ja kansainvälisissä tutkimushankkeissa. Kuitenkin vapaaehtoisten omat käsitykset ovat koko ilmiön ymmärtämisen ytimessä." Juuri näitä omia käsityksiä pyrin tässä selvityksessä tuomaan esiin.

Tässä tutkimuksessa vapaaehtoistyö määritellään hyvin väljästi: se on palkatonta ja pakottamatonta toimintaa toisten ihmisten ja laajemmin yhteisön hyväksi (ks. *Pessi & Oravasaari 2010*). Nyt kyse on lisäksi nimenomaan jalkapalloseuroissa ja -joukkueissa tapahtuvasta palkattomasta työskentelystä. Joukkueenjohtajat ja valmentajat eivät siis saa rahallista palkkiota tekemästään työstä.

Liikunnan ja urheilun seuratoiminta on perinteisesti nojannut hyvin vahvasti vapaaehtoistyöhön. Seurat vastaavat pitkälti esimerkiksi lasten ja nuorten liikuttamisesta sekä hyvin yleisesti myös aikuisväestön ruohonjuuritason liikuntaharrastusten järjestämisestä. Kaikkiaan urheiluseurat liikuttavat vuosittain noin 900 000 suomalaista (*Mäenpää & Korkatti 2012, 14*), ja näissä seuroissa taas toimii yli 600 000 suomalaista erilaisissa vapaaehtoistehtävissä (*Kansallinen liikuntatutkimus 2010b, 53, 68*). Nimenomaan urheiluseurat ja esimerkiksi erilaiset liikuntakerhot ovatkin niitä toimintaympäristöjä, joissa vapaaehtoistyötä eniten tehdään (*Yeung 2002, 26; Tilastokeskus Ajankäyttötutkimus 2009*). Suomi on yksi Euroopan kärkimaista mitä tulee vapaaehtoistyöhön (*Volunteering in the European Union 2010, 176*).



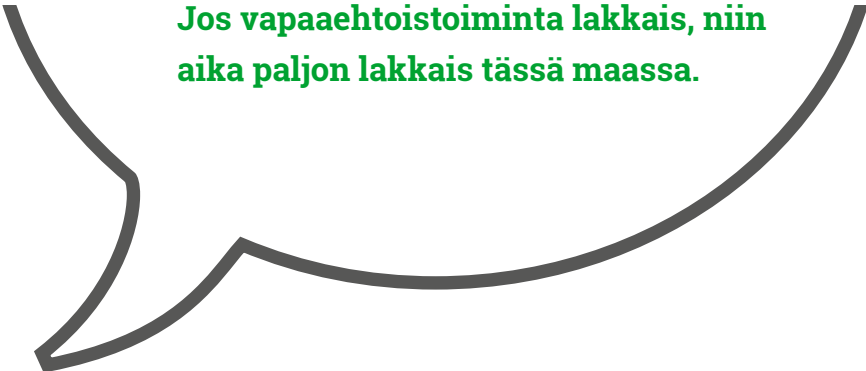
Liikkuminen liikuttaa myös rahaa

Vapaaehtoistoiminnan taloudellista arvoa on vaikea tarkasti määrittää tai mitata. Arviot sen taloudellisesta merkittävydestä vaihtelevat suuresti. Osittain tämä johtuu pelkästään jo siitä, ettei vapaaehtoistehtävistä pidetä samalla tavalla tunti- tai työaikakirjanpitoa kuten palkkatöistä. Lisäksi eri yhteyksissä eri ihmiset saattavat määritellä vapaaehtoistyön eri tavoin. Osa vapaaehtoistyöstä saattaa myös jäädä tunnistamatta, tai tehtyä työtä ei kysyttäessä välttämättä edes muisteta:

Ai niin, olinhan kerran myymässä mokkapaloja ja kahvia joukkueen buffetissa.

Samoin vaihtelevat näkemykset siitä, pitäisikö tällaiselle työlle edes yrittää määrittää rahallista vastinetta. Silti vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallista merkitystä ei voi mitenkään ohittaa. Vuonna 2009 taloudellisen vaikuttavuuden arvioinnissa päädyttiin siihen, että vapaa-

ehtoistyön tuntiarvoksi saatiin keskimäärin 12,44 euroa tunnilta. Samalla arvioitiin, että yksi vapaaehtoistyöhön käytetty euro tuottaa itsensä takaisin kuusinkertaisena. (Laasanen 2011, 19.) Kuten eräs haastattelemani joukkueenjohtaja sanoi:



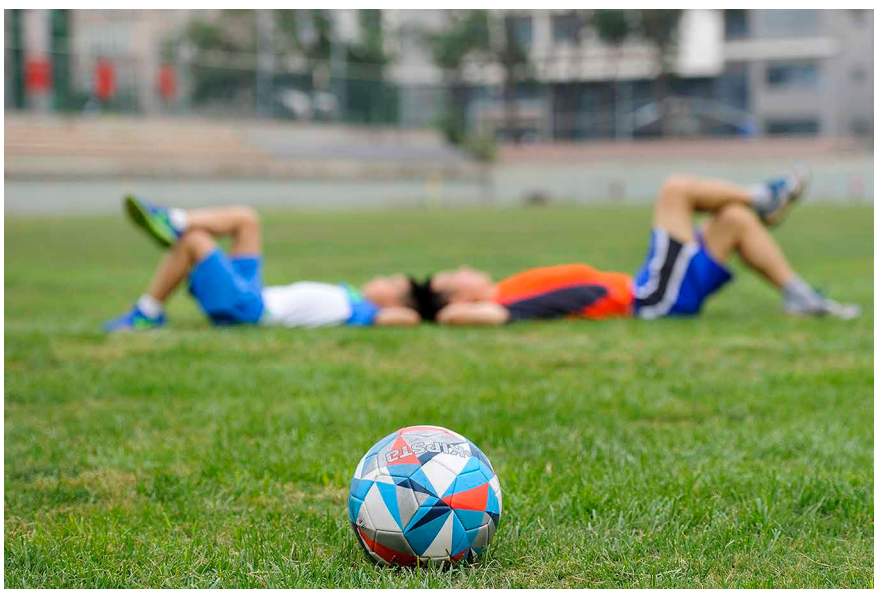
Jos vapaaehtoistoiminta lakkais, niin aika paljon lakkais tässä maassa.

Ilman vapaaehtoisia liikunta- ja urheiluseurat eivät pystyisi liikuttamaan läheskään niin paljon ihmisiä kuin ne nyt tekevät. Ja liikkumattomuus se vasta maksaakin. Valtioneuvoston teettämän raportin mukaan (Vasankari & Kolu 2018) vähäinen fyysinen aktiivisuus, liikkumattomuus, aiheuttaa lisäkustannuksia ensinnäkin terveydenhuollon suorissa kustannuksissa ja toisaalta tuottavuuskustannuksissa menetettyjen työpanosten osalta. Liikkumattomuus myös lisää esimerkiksi ikääntyneiden koti- ja laitoshoidon sekä syrjäytymisen kustannuksia ja aiheuttaa sosiaalietuuksiin lisämenoja. Raportissa päädyttiin vuositasolla valtaviin lisäkustannuksiin ja tuottavuuden menetyksiin: yhteensä 3,2–7,5 miljardiin euroon. Vaikka euromääräinen haitari on suuri, alimillaankin kolme miljardia on jo merkittävä summa.

Kun jalkapalloseuroissa on kaikkiaan reilusti yli satatuhatta rekisteröityä pelaajaa, on selvää, että seuroilla on suuri rooli lasten, nuorten ja aikuisten liikuttamisessa. Jalkapallon vaikuttavuutta onkin viime vuosiina pyritty arvioimaan entistä tarkemmin. Useassa Euroopan maassa,

myös Suomessa, toteutettiin ja toteutetaan jatkossakin niin sanottu UEFA SROI-mallinnus (*Suomen Palloliitto 2019*). Sen avulla pyrittiin laskemaan jalkapallon yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Mallinnuksessa jalkapallon harrastamisen hyötyjä muutettiin euroiksi. Näin pystyttiin laskennallisesti osoittamaan jalkapallon tuottamat hyödyt terveydenhuollon ja sosiaalimenojen osalta sekä suorat taloudelliset vaikutukset taloudelle. Mallinnuksen mukaan pelkästään terveydenhuollon hyötyinä Suomen osalta päästiin yli 350 miljoonaan euroon. Kokonaissumma tässä ensimmäisessä SROI-mallinnuksessa Suomen osalta oli 770 miljoonaa euroa. (*emt.*)

Eurot eivät ole kaikki kaikessa, eikä niiden tule ollakaan. Vapaaehtoistoiminta on paljon muuta kuin sitä, että laskettaisiin euroja tai vaikkapa äitivalmentajan tuottamaa "hyötyä" yhteiskunnalle. Silti tällaisiakin lukuja kannattaa ainakin joskus pitää mielessä. Erityisesti silloin, kun pohditaan harrastamisen kustannuksia, liikunta- ja urheiluseuratoiminnan ammatti- maistumista sekä vapaaehtoisten roolia kansakunnan liikuttamisessa.



Haastattelut ja haastatellut

Jalkapallon ja futsalin kattojärjestöön Suomen Palloliittoon kuuluu hieman vajaat 900 seuraa. Seuroissa on rekisteröityjä pelaajia noin 136 000. Päätoimisia työntekijöitä jalkapalloseuroissa on yli 650. Arviolta satatuhatta vapaaehtoista toimii nimenomaan jalkapalloseuroissa. (Suomen Palloliitto.) Eri seuroissa joukkueiden vapaaehtoisina toimihenkilöinä toimivien tehtävät ovat lopulta hyvin samankaltaisia: tarvitaan valmentajia, joukkueenjohtajia, rahastonhoitajia. Joskus joukkueilla on myös oma huoltaja tai huoltajia, buffettivastaava tai varustevastaava, ja toisinaan joukkueenjohtajan tehtäviä on pilkottu pienempiin osiin ja ehkä useammalle tekijälle. Joskus joukkueenjohtaja hoitaa myös rahastonhoitajan tehtäviä tai valmentaja "jojon" eli joukkueenjohtajan tehtäviä. Mutta käytännössä edellä mainittu kolmikko ("koutsit", "jojat" ja "rahurit") kuuluu niihin joukkueen toimihenkilöihin, jotka mahdollistavat joukkueen toiminnan jatkuvuuden. Tätä tutkimusta varten haastatellut kuuluvat nimenomaan tähän ryhmään – tosin yksikään haastateltavista ei ollut pelkästään rahastonhoitaja.

Haastatellut joukkueiden vapaaehtoistoimijat olivat kerryttäneet kokemusta eri tavoin: joku oli ollut tehtävässään vajaan vuoden, joillakin joukkueuiminnasta oli kokemusta jo pitkälti toistakymmentä vuotta. Tällä ei sinänsä näyttänyt olevan juuri merkitystä vastauksissa: hyvin pitkälle joukkueuiminnan lainalaisuudet ovat samankaltaisia toimijan kokemuksesta, joukkueesta ja seurasta riippumatta. Ongelmat ja onnistumiset olivat samoja, kuten myös asiat, joita pidettiin tärkeinä tai vähemmän tärkeinä.

Haastattelin kaikkiaan seitsemäätoista juniorijalkapallon vapaaehtoistoimijaa neljällätoista eri paikkakunnalla: Lounais-Suomessa, Kymenlaaksossa, pääkaupunkiseudulla/Uudellamaalla ja Keski-Suomessa. Haastatelluista joukkueenjohtajia oli yhdeksän, valmentajia kuusi ja sekä joukkueenjohtajan että valmentajan tehtäviä hoiti kaksi. Sukupuolijakamalla ei tässä yhteydessä ehkä ole suurta merkitystä (enkä ole myöskään kiinnittänyt siihen oikeastaan mitään huomiota tekstissä), mutta todettakoon, että haastatelluista naisia oli kahdeksan ja miehiä yhdeksän.

Haastateltavat edustavat hyvin erilaisia seuroja: on pieniä ja on isoja, on jalkapallon erikoisseuroja ja on monilajisseuroja. Mukana oli niin sanottuja kyläseuroja ja toisaalta paikkakunnan suurimpiin kuuluvia seuroja. Niinpä myös pelaajamäärät seuroissa vaihtelivat noin sadan pelaajan yhteisöistä aina parin tuhannen pelaajan seuroihin. Tämä on hyvä pitää mielessä erityisesti silloin, kun puhutaan vapaaehtoistyön yhteisistä piirteistä. Seurayhteisön koko ei haastattelujen perusteella juuri vaikuta siihen, miten esimerkiksi joukkueenjohtajan tehtävät hoituvat tai hoidetaan.

Haastatteluissa tuli myös vastaan seuroja, joissa on useita palkattuja työntekijöitä, ja toisaalta seuroja, joissa heitä ei ollut lainkaan. Silti tämä seurojen erilaisuuskaan ei haastateltujen puheissa käytännössä nouse esiin. Tämän olen itsekin huomannut omassa työssäni, sillä Suomen Palloliiton (nyt jo lakkautetun) Uudenmaan piirin toiminnanjohtajien foorumissa olen säännöllisesti tavannut muiden seurojen palkattua johtoa. Oli kyseessä iso seura tai pieni seura, melkoinen osa ongelmista ja kehityskohteista on lopulta yhteisiä kaikille, myös seurojen palkatuille toimihenkilöille.

Alkuperäinen toive oli saada haastatteluja huomattavasti enemmän, ehkä jopa noin viitisenkymmentä ja alueellisesti vielä kattavammin. Käytännön ongelmat tulivat kuitenkin tielle. Ensinnäkin haastatte-

luihin suostuvia oli yllättävän työlästä löytää. Toiseksi olen tehnyt tätä koko ajan oman työni ohessa, ja aika ajoin tekeminen on joutunut siksi pitkäksikin aikaa hyllylle. Kolmanneksi Jalkapallosäätiöltä saatu apuraha, joka ylipäättään mahdollisti haastattelumatkat, ei kuitenkaan ollut niin suuri, että matkoja olisi voinut tehdä aivan alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Niinpä jo puhtaasti taloudellisista syistä Pohjois-, Itä- ja Länsi-Suomi jäivät pois.

On mahdotonta arvioida varmasti, kuinka paljon haastateltavien määrä vaikuttaa. Oma arvioni lopulta on se, ettei paljoakaan: jo tällä haastattelumäärällä vastauksissa esiintyi paljon yhteneväisyyttä ja teemojen samankaltaisuutta eli – vanhaa laadullisen tutkimuksen termiä käyttäkseni – saturaatiopiste tuli kyllä saavutetuksi.

Tämä tutkimus jakaantuu kuuteen päälukuun. Varsinaiset toimijoiden haastatteluihin perustuvat luvut ovat 2–5. Näistä ensimmäisessä luvussa käydään läpi sitä, miten juniorijalkapallon vapaaehtoistoimintaan on alun perin lähdetty mukaan. Luku kolme puolestaan keskittyy ennen kaikkea tehtäviin ja ajankäyttöön. Luvussa 4 käsitellään yhteistyötä pelaajien vanhempien kanssa, ja luvussa 5 pohditaan haastattelujen pohjalta yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa. Lopuksi teen lyhyen yhteenvedon ja kertauksen keskeisistä haastatteluista nousseista seikoista.

Olen käyttänyt säästeliäästi lähdekirjallisuutta. Yhteisöllisyyden kohdalla olen kuitenkin halunnut hieman laajentaa perspektiiviä. Kuten edellä kävi ilmi, vapaaehtoistoiminnan taloudellinen merkitys on huomattava. Mielestäni on kuitenkin tärkeää nostaa esiin erityisesti ne huomiot, jotka liittyvät ihmisten väliseen kommunikaatioon ja yhteiseen tekemiseen. Siksi luvussa 5 nojataan aavistuksen enemmän myös yhteiskuntatieteelliseen kirjallisuuteen ja tutkimukseen.



Kun ei kukaan muukaan sitten ruvennut

Vapaaehtoisina toimivat – oli kyse sitten valmentajista tai joukkueenjohtajista – toistavat enemmän tai vähemmän kaikki tuota samaa, johdantoluvussa kertomaani tarinaa siitä, miten jalkapallotoimintaan on alun perin lähdetty mukaan. Vaikka nykyisin varsinkin pelaajamääriltään suurimmissa seuroissa on jo suhteellisen paljon päätoimisiakin valmentajia ja muita seuratyöntekijöitä, silti juniorifutiksessa joukkueiden toimihenkilöt on useimmiten löydettävä vanhempien keskuudesta. Tämä koskee erityisesti joukkueenjohtajia, rahastonhoitajia ja – vaikka seura järjestäisi vastuvalmentajan – myös apuvalmentajia.

Tyypillisesti vanhempainpalaverissa ei juuri koskaan kukaan osoita suurempaa intoa mihinkään tehtävään. Toisaalta joukkueen toiminta ei jatku tai edes käynnisty lainkaan, jos kukaan ei ota näitä toimia hoitaakseen. Se tavallinen tarina siis on, että kun

**oma lapsi pelas siellä ja sit kysyttiin
rupeisinks mä joukkueenjohtajaksi.**

Aina varsinkaan aluksi tehtäviin ei lähdetä kovin suurella halulla, ja ehkä alun perin ei ollut edes tarkoitus panostaa tehtävään paljoakaan:

Ilmoitin, että olen käytettävissä, mutta jos joku on innokkaampi, niin voi mennä tilalle. Ei muita tullut, homma jäi minulle.

Ei ollut halukkaita jojoksi, sanoin kaverille, et ota sää toi pesti, mutta yksin ei tarvitse tehdä, että mä autan sua.



Tälle jälkimmäiselle joukkueenjohtajalle kävi kuitenkin toisin: kaveri jättäytyi pian pois, mutta haastateltava itse oli haastatteluhetkellä tehnyt joukkueenjohtajan tehtäviä jo kolmetoista vuotta. Kuvaavaa on, että hän oli toiminut joukkueenjohtajana aina nimenomaan sellaisissa joukkueissa, joissa hänen oma lapsensa pelasi. Kun yksi lapsi kasvoi ulos joukkueesta, olikin jo nuoremman lapsen ja uuden joukkueen vuoro.

Myös vapaaehtois pohjalta toimiviksi valmentajiksi tullaan pitkälti samalla kaavalla: jonkun nyt vain pitää ruveta joukkuetta vetämään. Usein valmentaja lähtee alun perin apukoutsiksi, mutta jää sille tielle ja ennen pitkää onkin joukkueen vastuvalmentaja. Valmentaja saattaa ajautua toimintaan myös siksi, että on vain sopivasti lasten harjoituksia seuraamassa ja saatavilla:

Joukkue pyöri vapaaehtoisvalmennuksella, olinko hölmö vai mitä, pyörin siinä kentän laidalla ja sanottiin, ettei oo tarpeeks valmentajia, niin pyydettiin mukaan.

Eräs valmentaja kertoi hyvin epätavallisesta aloituksestaan. Aiempi joukkueen valmentaja menehtyi ja tämä johti tilanteeseen, jossa:

kenttä oli täynnä pieniä natiaisia: eihän lapsia voinut jättää, ei mulla sydän kestänyt, et ois pitänyt jättää ne lapset ilman aikuista.

Jonkun on otettava vastuu ja jonkun on tehtävä, jotta homma hoituisi. Vaikka kertomuksissa joukkue toiminnan aloittamisesta näyttäisi korostuvan jonkinlainen ajautuminen, kyse on myös paljon muusta: vastuunotosta, huolehtimisesta ja lasten harrastuksen turvaamisesta. Aiempaa taustaa etenkin joukkueenjohtajilla ei jalkapallosta useinkaan ole. Isompi kiinnostus itse lajiin syntyy ehkä ajan kanssa ja tehtävän myötä, jos silloinkaan. Mukaan on lähdetty vanhempana, kun oma lapsi pelaa joukkueessa. Lähtökohtana tällainen ei sinänsä rajoitu vain jalkapalloon tai edes urheiluun: aikuiset ovat yleensäkin aktiivisesti mukana silloin, kun omat lapset ovat harrastuksen parissa (ks. Koski 2008, 303).





Mahdollisuuksia lapsille ja nuorille

Pasi Koski ja Pasi Mäenpää (2018) ovat monien muiden tavoin korostaneet urheiluseuratoiminnan keskeistä asemaa suomalaisessa liikuntakulttuurissa: seurat ovat organisoidun liikunta- ja urheilutoiminnan ytimessä. Urheiluseuratoiminnan rooli lasten ja nuorten liikuttajana on ollut ja on edelleen erittäin vahva. Vuoden 2018 LIITU-aineiston¹ (Blomqvist et al. 2019) mukaan johonkin urheiluseuratoimintaan osallistui kyselyntekohetkellä 62 prosenttia 9–15-vuotiaista lapsista ja nuorista.

Urheiluseurat eivät liikuta ainoastaan niissä liikkuvia ja urheilevia – ne liikuttavat myös ison määrän vapaaehtoistoimijoita erilaisissa tehtävissä. Nimenomaan urheiluseurat ja liikuntakerhot korostuvat, kun tarkastellaan sitä, millä aloilla vapaaehtoisia toimii eniten (Tilastokeskus 2009; Yeung 2002, 26). Kansalaisareenan (Rahkonen 2018) tekemän kyselytutkimuksen perusteella noin 40 prosenttia vastaajista ilmoitti osallistuneensa vapaaehtoistoimintaan edellisen neljän viikon aikana.

Vapaaehtoistutkimusten mukaan (esim. Pessi & Oravasaari 2010) suomalaisten tärkein syy vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle on halu auttaa. Muita esiin tuotuja syitä olivat muun muassa halu kokea merkityksellisyyttä sekä kiinnostus sosiaalisiin suhteisiin ja elämänkokemuksiin. Samat motiivit löysi jalkapallon seuratoimijoita omassa opinnäytetyössään tutkinut Sebastian Rodriguez (2015). Hän kysyi Lehmon Pallon – lähellä Joensuuta sijaitsevan Kontiolahden kunnassa toimivan seuran – toimijoilta vaikuttavimpia tekijöitä seuratoiminnassa mukana olemiseen. Tärkeimmäksi tekijäksi nousi kaikkien alueen lasten,

¹ Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa -tutkimus

ei ainoastaan omien lasten, liikuntaharrastuksen mahdollistaminen. Toiseksi korostettiin alueen lasten hyvinvointia, ja kolmantena syynä oli se, että oma lapsi on mukana seuran toiminnassa. (mt., 26.) Tietenkään Lehmon Pallon toimihenkilöiden vastauksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia suomalaisia urheiluseuroissa toimivia vapaaehtoisia, mutta myös sen pohjalta voidaan sanoa, että halu auttaa nousee selvästi esiin.

Nyt haastatellut joukkueiden toimihenkilöt ovat hekin luonnollisesti enemmän tai vähemmän pohtineet omia syitä toimia vapaaehtoisena jalkapallojoukkueessa. Kuten sanottu, toimintaan tullaan mukaan oman lapsen kautta, mutta varsinainen tekemisen juoni on yksinkertainen: että lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus harrastaa ja liikkua.

Mun motivaatio koko asialle on se, että voisin omalla toiminnalla vaikuttaa siihen, että se on turvallinen ympäristö ja että asiat toimii, että lapsille luodaan yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä ja oppia sosiaalisia taitoja, joukkueessa toimimista ja samalla pitää kunnostaan huolta.

Kaikilla lapsilla pitää olla mahdollisuus, ei saa jäädä rahasta kiinni.

Laji itsessään ei ole mulle tärkeä, vaan olen lasten vuoksi. Mulle tärkeintä on että kaikki lapset tuntee kuuluvansa johonkin.

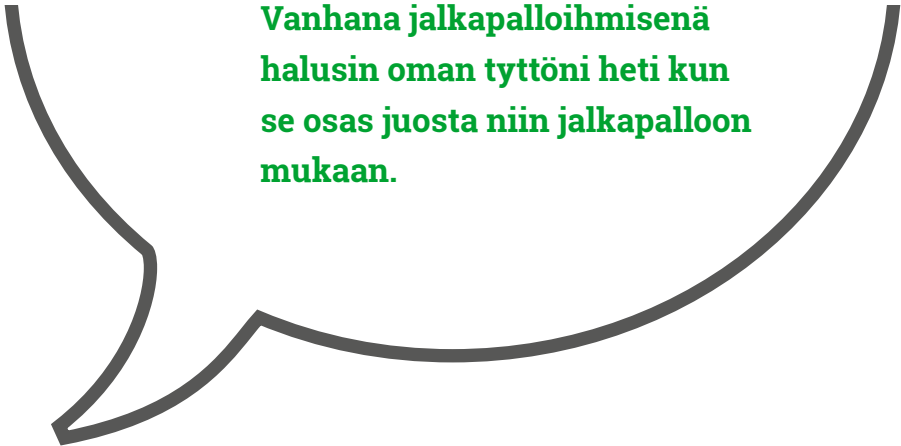
Tämäntapaiset vastaukset kielivät siitä, että tärkein tekemistä ohjaava tekijä ei sittenkään ole vain oman lapsen harrastaminen. Mutta kääntäen: jos oma lapsi ei olisi mukana, ei juuri tähän vapaaehtoistointaan olisi kuitenkaan tultu mukaan.



Valmentajat haluavat valmentaa

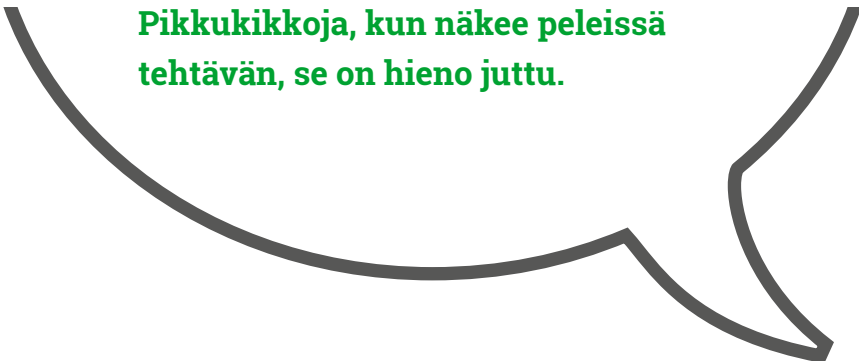
Jos jonkinlaista jakolinjaa erilaisten seuratoimijoiden – valmentajien ja joukkueenjohtajien – välille haluaa tehdä, ehkä tästä sellainen löytyy: valmentajilla syyt toimintaan löytyvät myös ainakin osittain itse lajista. Osin tämä ero palautuu juuri valmentajan ja joukkueenjohtajan tehtävien erilaisuuteen. Kynnys vetää joukkuetta valmentajana tai ohjaajana on usein vielä suurempi kuin jojoina toimimiseen, varsinkin jos laji- tai pelaajatausta puuttuu tyystin.

Yhdelläkään haastatellulla joukkueenjohtajalla ei ollut jalkapallosta aiempaa kokemusta. Sen sijaan valmentajilla oli, vaikkakaan ei heistäkään kaikilla:



**Vanhana jalkapalloihmisenä
halusin oman tyttöni heti kun
se osas juosta niin jalkapalloon
mukaan.**

Valmentamisen aloittamiseen ja edelleen jatkamiseen saattaa liittyä kunnianhimoisempiakin tavoitteita: valmennusta halutaan viedä eteenpäin; valmentajat haluavat tehdä parempia pelaajia; valmentajat haluavat myös itse tulla paremmiksi valmentajiksi. Heille onnistuminen ei ole pelkästään liikuntaharrastuksen mahdollistamista, vaan siihen liittyy myös sekä oma että pelaajan kehittyminen tai esimerkiksi se, että ”yksittäinen pelaaja itsensä ylittää”. Treeneissä opeteltujen asioiden onnistuminen peleissä tuottaa iloa sekä valmentajalle että pelaajalle:



Pikkukikkoja, kun näkee peleissä tehtävän, se on hieno juttu.

Etenkin pienissä seuroissa valmentajan työ saattaa olla melkoista tasapainoilua: yhteen ja samaan joukkueeseen kuuluu monen tasoisia pelaajia, joiden kiinnostus ja motivaatio vaihtelee paljon. Toisinaan seura antaa raamit, joiden perusteella esimerkiksi tasoryhmiä tai -joukkueita muodostetaan, mutta paljon jää valmentajan omalle vastuulle. Ilman ulkopuolista tukea valmentaja saattaa turhautua ja treeneiksi riittää se, että ilmestyy paikalle pallojen kanssa.

Eräs valmentajista kiinnittääkin huomiota siihen, että jos seura yrittää tehdä kaiken vain mahdollisimman halvalla eikä seuralla tai joukkueilla ole mitään tavoitteita, se saattaa johtaa koko tekemisen laistumiseen. Kun mitään päämääriä ei aseteta, ”niin kukaan ei pidä kovin olennaisena sitä, käykö treeneissä vai jääkö pois”. Seurauksena on

kurjistava kierre: pelaajat, jotka haluavat tavoitteellista toimintaa, siirtyvät muualle, mutta myös ei-tavoitteellisilta menee lopulta joukkue alta, kun pelaajia ei enää riitä.

Joukkueenjohtajien ja valmentajien väliselle erolle on silti varottava antamasta liikaa painoa, koska kyse on enemmänkin näkökulmaerosta. Ensinnäkin valmentajan työhön nimenomaan kuuluu se, että pelaajat oppivat ja menevät eteenpäin – puhuttiin sitten minkä tasoista ja millä tavoitetasolla pelaavista pelaajista tahansa. Harjoiteltujen asioiden oppiminen ja toteuttaminen pelissä on valmentamisen ytimessä. Suurin arvo valmentajillekin, kuten eräs valmentaja asian tiivistää, on kuitenkin se,



et niillä lapsilla on oikeesti hauskaa.

Toiseksi haastatellut valmentajatkin muistuttavat toistuvasti siitä, että on toimittava lasten ehdoilla, nähtävä lasten erilaiset lähtökohdat sekä otettava huomioon lasten ja nuorten toiveet toiminnalle. Tavoitteellisuus tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että jotta harjoittelu olisi ylipäättään mielekästä, harjoittelulla täytyy olla jokin sisältö, jonka kautta opitaan uusia asioita.

Kolmanneksi harjoittelun tuottama kehitys tuottaa iloa kaikille, ei ainoastaan valmentajille. Aivan samalla tavalla uuden oppiminen on tärkeää myös joukkueenjohtajille, joille vuosien varrella on ollut “ilo seurata joukkuehengen kehittymistä ja pelitaidon kehittymistä”.

Vapaaehtoistoiminta on aikuisen oma harrastus

Lapsille ja nuorille halutaan antaa mahdollisuus jalkapalloharrastukseen – tämä on, kuten todettua, keskeinen lähtökohta. Mutta vapaaehtoistoimintaan osallistumisen taustalla on mahdollisesti myös muita tekijöitä: esimerkiksi toive saada itselleen mielekästä tekemistä tai toimia hyvässä porukassa. Tällaiset tekijät nousevat usein esiin vapaaehtoistoimintaa koskevissa tutkimuksissa, ja ilman muuta niillä on vaikutusta sekä siihen, miksi mukaan lähdetään, että siihen, miksi mukana pysytään. Haastatteluissa tuodaan paljon esiin sitä, että toiminnan jatkamisen kannalta ”pitää olla hyvä porukka”:

Ehdottomasti se sosiaalinen yhteisö valmentajien ja aikuisten kesken on merkittävä.



Joukkueessa harjoittelu ja pelaaminen ovat lapsen ja nuoren harrastus; toimiminen joukkueen taustahenkilönä on aikuisen oma harrastus. Kuten aiemmin tuli ilmi, toki usein on niin, että ilman lapsen harrastusta aikuisen harrastuskaan ei olisi jalkapallojoukkueessa toimiminen. Nimenomaan oma lapsi on se ankkuri, joka kiinnittää toimijan joukkueeseen ja lajiin.

Se, että mukaan on lähdetty oman lapsen harrastamisen kautta, saattaa seuratoiminnan jatkuvuuden näkökulmasta olla myös hieman ongelmallista. Käytännössä tämä usein tarkoittaa samalla sitä, että kiinnittymistä toimintaan – joukkueeseen, seuraan ja lajiin – ei välttämättä muulla tavoin tapahdukaan. Toisin sanoen: valmentaminen tai joukkueenjohtajana toimiminen jatkuu vain niin kauan, kun oma jälkeläinen on mukana joukkueessa ja seurassa:

Näin ei tarvitsisi olla eikä näin aina olekaan. Jalkapalloseuratoiminta on järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa siinä missä vapaapalokunnat, rotarit tai vanhempainyhdistyksetkin. Seuroissa ja joukkueissa toimiminen tarjoaa aikuisille mahdollisuuden harrastaa ja olla mukana. Tällaista oman lapsen irtautumisen jälkeistä toiminta-aikaa on kyllä mietitty:

**Tuo seuratoiminta itseä kiinnostaa,
ja mitä enemmän sinne pääsee sisälle, niin
se kiinnostaa /... / että voisin olla jossain
muussa tehtävässä seuratoiminnassa.**

**Voisin kuvitella, että kun omat lapset
lopettaa, niin itsekkin lopettaa. Voi tietty
olla, et jään seuraan jotakin eläkevirkaa
hoitamaan, johonkin talkooseen osallis-
tumaan kerran vuodessa.**

**Aika pitkälti päättänyt, että kun nuorimman
pelit loppuvat, niin oma valmennusura on sitten
siinä [...] mutta varmaan jonakin toimihenkilönä
jatkan, huoltajana tai jotain.**

Tai sitten sanotaan suoraan, että vaikka oma lapsi ei jatkaisikaan futista, itse kuitenkin aikoo pysyä lajin parissa: "Oppii tuntemaan ne pelaajat siinä matkan varrella, et mielellään seuraa sen loppuun saakka." Aikuiset, kuten lapset ja nuoretkin, voivat kiinnittyä joukkueeseen ja seuraan – ja myös joukkueen muihin toimihenkilöihin.

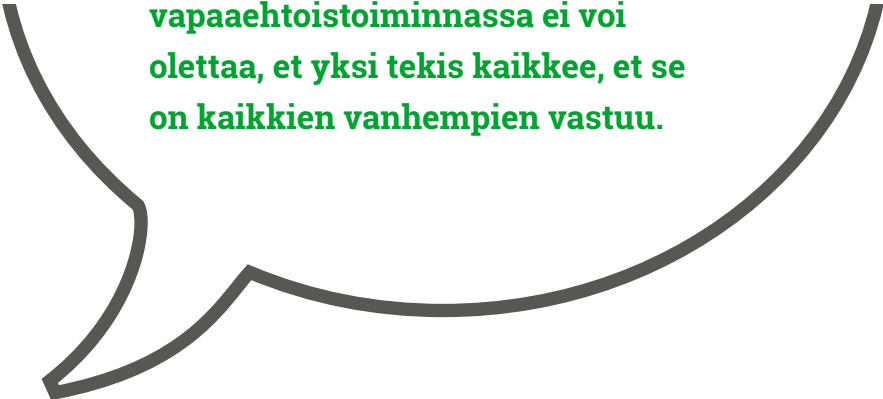
Lapset on se alkuperäinen syy, mut nyt kun mä valmennan sitä haastejoukkuetta, oma poika ei pelaa siinä. Itse haluan kehittyä ja sit oon tykännyt. /... / Valmentaminen sinänsä [kiinnostaa]: olen innostunut siitä oppimisesta ja kehittymisestä.

Junnufutiksessa toimiminen on näille aikuisille "myös oma harrastus". Lisäksi usein tuotiin esiin se, että vapaaehtoistyö antaa mahdollisuuden harrastaa oman lapsen kanssa. Ehkä parhaiten asian tiivistää tämä pitkän kokemuksen omaava joukkueenjohtaja. Hän tuo samalla esiin montakin myönteistä syytä toimia vapaaehtoisena:

Se on mulle kiva harrastus. Sit saa olla omien lasten kanssa, kiva harrastus ja harrastuksen pitää olla semmonen, et se on työlle hyvä vastapaino [...] tapaa erilaisia ihmisiä, vanhempia ja lapsia ja eri seuroista ihmisiä, eri paikkakunnilta.

Seuratyön selkeä haaste onkin mukaan lähteneiden toimijoiden sitouttaminen. Projektiluontoisuus työelämässä on kuitenkin totta myös jalkapalloseuroissa. Tästä seuraa luonnollisesti jatkuvuuden kannalta ongelmia: juuri kun on homman oppinut, toimija jää pois, ja tällöin syntyy usein katkoksia. On sanottu, että vapaaehtoistehtäviin sitoutuminenkin on muuttunut aiempaa kevyemmäksi, ja samalla osallistumisen muodot ovat ehkä monipuolistuneet (ks. Siisiäinen & Kankainen 2009, 122–124).

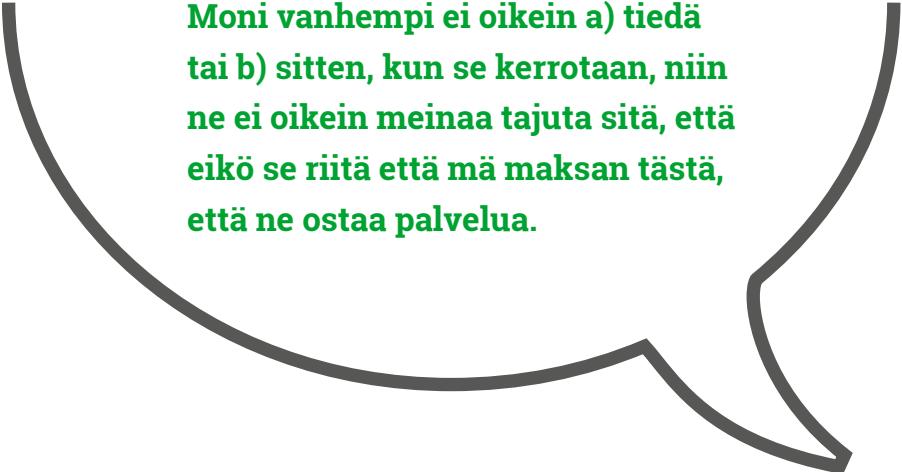
Onko sitten samalla niin, että vapaa-ajan arvostus on kasvanut, ja vapaaehtoistyön katsotaan syövän tätä aikaa? Tähän viittaisivat usein toistetut arviot siitä, että seuratoimintaan on nykyisin kovin vaikeaa saada vapaaehtoisia ja että varsinkin talkootyö hoidetaan mieluummin omasta lompakosta kuin aikaa antamalla. (Peltosalmi et al. 2014, 88–90.) Myös Pasi Koski (2012) on arvellut, että pula vapaaehtoistojen majoista urheiluseuroissa liittyy yhtäältä muuttuneisiin käsityksiin aktiivisuudesta ja toisaalta kevyempään sitoutumiseen. Mutta kuten eräs joukkueenjohtaja haluaa muistuttaa:



vapaaehtoistoiminnassa ei voi olettaa, et yksi tekis kaikkee, et se on kaikkien vanhempien vastuu.

Palaan toimihenkilöiden käsityksiin futisvanhempien aktiivisuudesta ja ajankäytöstä myöhemmin. On kuitenkin selvää, että vapaaehtoistyön vähenemisellä olisi tai on monia seurauksia. Toisaalta harrastuksilta

ehkä odotetaan entistä enemmän: halutaan laadukkaampaa valmennusta, ja työelämässä on totuttu esimerkiksi ammattimaiseen viestintään ja palveluihin. Vapaaehtoistoimijoiden mielestä vanhemmat eivät aina ymmärrä, että suuri osa seuratyöstä pyörii vapaaehtoisvoimin:



Moni vanhempi ei oikein a) tiedä tai b) sitten, kun se kerrotaan, niin ne ei oikein meinaa tajuta sitä, että eikö se riitä että mä maksan tästä, että ne ostaa palvelua.

Tämä johtaa ja on jo johtanut ammattimaistumiseen. Juuri tämä on yksi seuratoiminnan isoista trendeistä: vapaaehtoistoimijoiden rinnalle palkataan yhä useammin kokopäiväisiä palkallisia työntekijöitä. Jo vuonna 2016 urheiluseuroissa työskenteli yli 5 000 päätoimista ja 28 000 osa-aikaista työntekijää. (*Koski ja Mäenpää 2018.*) Myös jalkapallon parissa päätoimisten määrä on viime vuosien aikana kasvanut rajusti: tällä hetkellä erilaisissa tehtävissä toimii jo yli 600 päätoimista ja heidän lisäksi vielä runsaasti osa-aikaisia työntekijöitä.

Voidaan sanoa, että sinänsä liikunta- ja urheiluseuroilla menee hyvin: seuratoiminta on monimuotoistunut ja laajentunut, ja liikunnan yhteiskunnallinen asema on vahvistunut. Samalla kuitenkin myös odotukset ovat kasvaneet, ja tämä vaikuttaa ammattimaistumisen tarpeeseen: muuten odotuksiin ja kasvavaan työmäärään ei pystytä seuroissa vastaamaan (*esim. Koski 2012*).

Rakkaudesta lajiin?

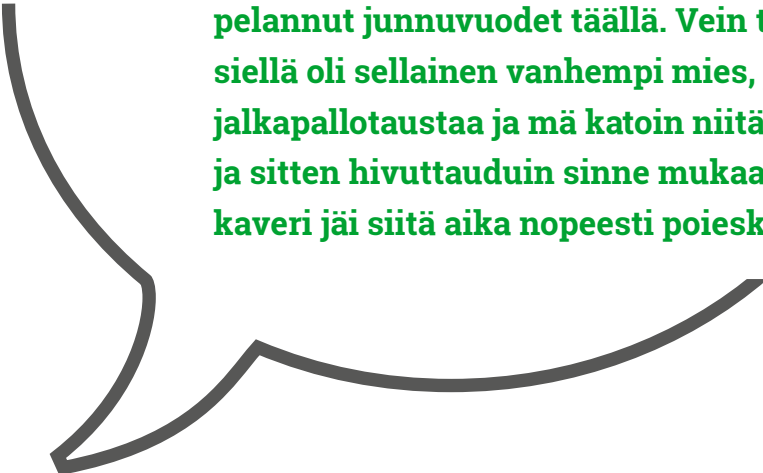
Onko jalkapallolla lajina sitten jotain omaa vetovoimaa? Näyttääkö maailma toisenlaiselta seuran vapaaehtoistoimijan silmin? Edellä kävi jo ilmi, että joukkueenjohtajat ja valmentajat eroavat usein siinä, että jälkimmäisillä on useammin lajitaustaa. Toiseksi valmentajat ovat myös vahvemmin kiinnittyneet joukkue toimintaan: jatkaminen, vaikka oma lapsi lopettaisi, on heille joukkueenjohtajiin verrattuna varteenotettavampi vaihtoehto.

Käytännössä kaikki haastateltavat tuovat tavalla tai toisella esiin sen, että lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen mahdollistaminen on toiminnan ydin. Tärkeää on myös, että opitaan yhdessä tekemistä, käytöstapoja ja liikunnallisen elämäntavan perusteet. Se, että toimitaan nimenomaan juniorijalkapallon parissa, ei ole välttämättä tärkeää:

**Laji itsessään ei ole mulle tärkeä,
vaan olen lasten vuoksi.**

**Se laji ei tavallaan ole se juttu, vaan
se et oppii niitä hyviä elintapoja.**

Toisaalta osalla valmentajista voi olla paljonkin pelaajataustaa, ja siksi heille on luontevaa toimia nimenomaan jalkapallon parissa:



Itse tulin mukaan kun muutettiin takaisin, olen pelannut junnuvuodet täällä. Vein tyttären kokeilemaan, siellä oli sellainen vanhempi mies, jolla ei ollut juurikaan jalkapallotaustaa ja mä katoin niitä treenejä pari kertaa ja sitten hivuttauduin sinne mukaan, ja sit se vanhempi kaveri jäi siitä aika nopeesti poieskin.

Mutta myös valmentajista löytyy niitä, joilla ei ole aiempaa kokemusta jalkapallosta tai seuratoiminnasta. Joku on "aloittanut äitinä, joka tuo lapsen kentän laidalle", joku toinen taas on aloittanut teininä äitinsä apuvalmentajana.

Kolmas selkeä ryhmä muodostuu niistä, joilla ei ole urheilutaustaa nimenomaan jalkapallosta, mutta ovat kylläkin olleet tavalla tai toisella mukana jossakin muussa urheilulajissa:

Jääkiekkoa olen itse harrastanut, mutta urheilun parissa, urheiluperheestä tuun.

Olen ollut urheilija itse, uimari, yksilöurheilija, en päässyt joukkueurheiluun sisään ennen tätä.







Jos siis joukkueissa on monenlaisia ja -tasoisia pelaajia, joilla on hyvin erilainen tausta, sama pätee myös vapaaehtoistoiimijoihin. Joku on pelannut liigatasolla, toinen on entinen pituushyppääjä, kolmas ei ole kouluaikejen pakollisten juoksujen jälkeen juuri urheilua harrastanut. Tätä voi pitää haasteena seuratyölle: kuinka säilyttää harrastamisen laatu (millä tahansa tasolla sitten toimitaankin), ja miten seura kykenee huolehtimaan siitä, että eri joukkueissa pelaavat ovat tasavertaisessa asemassa valmennuksen ja joukkueenjohtoon suhteen?

Toisesta näkökulmasta tarkasteltuna asiaa voisi pitää myös rikkautena ja voimavarana: toimihenkilöiksi saadaan monenlaista elämäkokemusta omaavia ihmisiä, joille kuitenkin kaikille on yhteistä liikunnallisen hyvinvoinnin tuottaminen. Sen sijaan, että samassa pukukopissa aikoinaan peleihin valmistautuneet pitävät seuratyön omana pienenä sisäänpäin lämpiävänä juttuna, voisikin ottaa todesta sen, että jollakin ihan ulkopuolisena mukaan tullee voi olla hyvinkin perusteltuja näkemyksiä asioiden järjestämiseksi. Ei "näin meillä on aina tehty", vaan "voitaisiinko se tehdä toisin", ehkä jopa paremmin? Lajiin vihkiytyneet eivät aina itse huomaa, miten ulkopuolisuutta tuotetaan arkisessa puheessa:

**Kun käytetään jalkapallokieltä,
joka ei avaudu, se on jotain, mihin
on välillä tuskastunut.**

Kyse ei ole pahantahtoisuudesta, vaan yksinkertaisesti siitä, että asiaa ei vain ole tultu ajatelleeksi. Jopa niinkin olennainen asia kuin kentän sijainti voi joskus aiheuttaa täysin turhaa epätietoisuutta: jalkapalloa junnusta saakka pelanneelle ei tule mieleen, että joku ei tietäisi, missä kenttä on tai että se nimi, jolla kenttää on tututtu kutsumaan ei olekaan sama, millä nimellä kenttä on karttaan merkitty.

Mutta kyllä laji ainakin jotkut vie mukanaan:

Sen jälkeen kun lapset aloitti jalkapallon, olen lopettanut jääkiekon seuraamisen ja siirtynyt jalkapalloon.

Pidin aikaisemmin jalkapalloa tosi tylsänä lajina eikä se kiinnostanut pätkääkään. Sitten lasten harrastusten myötä pikku hiljaa oppinut.

Juniorijalkapallosta on tullut monelle tapa osallistua ja tehdä vapaaehtoistyötä. Usein toistettu väite on, että osallistuminen kasautuu: aktiivit ovat aktiivisia monilla kansalaistoiminnan saroilla, miehittävät yhdistysten luottamushenkilöpaikat ja tekevät vapaaehtoistyön. Erityi-



sesti tutkimuksissa on tuotu esiin se, että korkeasti koulutetut ovat aktiivisimpia yhdistystoimijoita ja heillä on enemmän erilaisia luottamustehtäviä. He ovat myös äänestysaktiivisuudessa muita edellä.

Näissä haastatteluissa ei pyritty kartoittamaan aktiivisuutta noin pitkälle eikä esimerkiksi sosioekonomista tilannetta tai ammattiasemaa kysytty lainkaan. Mutta toki sitä kysyttiin, kuinka paljon vapaaehtoiset tekevät jalkapalloseuratoiminnan lisäksi muuta yhdistys- tai vapaaehtoistyötä. Verrattain mielenkiintoista on se, että suurin osa tässä haastatelluista ei osallistu lainkaan muuhun vapaaehtoistyöhön. Haastatelluista ainoastaan kolme sanoi osallistuvansa myös johonkin muuhun toimintaan jossakin yhdistyksessä tai organisaatiossa. Syy on tietysti yksinkertainen: joukkueenjohtajan tai valmentajan tehtävät vievät viikon vapaa-ajasta jo niin suuren osan, ettei aikaa riitä enää muuhun. Teesi "osallistumisen kasautumisesta" ei ainakaan tältä osin pidä paikkaansa.

Joskus menee tunti viikossa, joskus kymmenen

Kansalaisareenan, Opintokeskus Siviksen ja Kirkkohallituksen vuonna 2018 Taloustutkimuksella teettämän suomalaisten tekemää vapaaehtoistyötä koskevan selvityksen mukaan oli edeltävän neljän viikon aikana tehty vapaaehtoistyötä liikunnan ja urheilun parissa noin 13 tuntia – toisin sanoen reilut kolmisen tuntia viikossa (*Rahkonen 2018*).

Tutkimusten perusteella suomalaisten vapaaehtoistyö kohdistuu paljolti urheilu- ja harrastustoimintaan sekä sosiaalialalle. Vapaaehtoistoiminnan osa-alueista urheilu ja liikunta on merkittävin – jopa noin kolmannes vapaaehtoistyötä tekevästä on mukana juuri liikunta-sektorilla. (*Matthies 2005, 308; Yeung 2002, 26*). Vuosittain kaikkiaan yli 500 000 suomalaista toimii vapaaehtoistehtävissä urheiluseuroissa, ainakin silloin tällöin. Tosin viime vuosina on usein esitetty, että keskimäärin käytetty tuntimäärä vapaaehtoistyöhön olisi hieman vähentynyt (ks. esim. *Mäenpää & Korkatti 2012; Breuer, Wicker & von Hanau 2012*). Kuten Pasi Mäenpää ja Sirpa Korkatti (*emt.*) ovat todenneet, ”monen aikuisen arjesta löytyy helposti 2–4 tuntia viikossa, mutta harvassa ovat aikuiset, jotka laittavat omaa aikaansa vapaaehtoistyöhön yli kymmenen tuntia viikossa”.

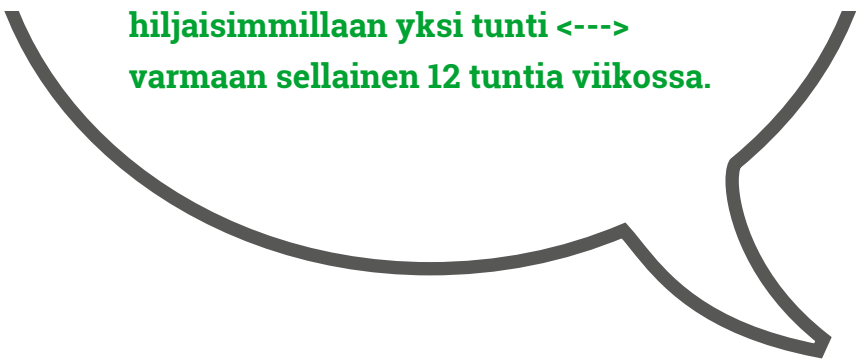
Kuinka paljon nyt haastatellut joukkueenjohtajat ja valmentajat käyttävät vapaa-aikaansa juniorijalkapallon parissa? Ajankäytön arviointi osoittautui varsin hankalaksi ja epävarmaksi. Ensinnäkin se vaihtelee hyvin paljon riippuen esimerkiksi siitä, onko jalkapallokausi alkamassa, kesken vai päättynyt. Niinpä jopa se, mihin aikaan vuodesta asiaa kysytään, saattaa vaikuttaa vastaukseen. Toiseksi hyvin harva, jos kukaan, pitää minkäänlaista kirjanpitoa omasta vapaaehtoistyöstään ja siihen käytetystä ajasta. Kolmanneksi vapaaehtoistyö on usein kovin sirpaleista ja saattaa koostua hyvinkin pienistä pätkistä: nyt vastataan yhteen sähköpostiin, illalla laitetaan viesti koko joukkueelle tai hankitaan Pelipassi yhdelle pelaajalle. Jonakin päivänä menee viisi minuuttia, jota ei välttämättä edes jälkeenpäin muista. Tehtävien hoitoon saattaa toisina päivinä mennä useita tunteja ja joskus erityisesti valmentajilta kokonaisia viikonloppuja.

Yleensäkin vapaaehtoistoimintaan osallistumisen ajankäytön arviointi on vaikeaa eivätkä erilaiset tutkimuksetkaan anna asiasta yhtenäistä kuvaa. Kati Lehtonen ja Harto Hakonen (2013) tekivät yhteenvetoa liikunnan harrastamista ja vapaaehtoistyötä urheiluseuroissa koskevista tutkimuksista. Tässä yhteydessä kävi ilmi, että pelkästään ajankäyttöä koskevien tutkimuskysymysten erilaisuus eri tutkimuksissa tekee vertailusta erittäin hankalaa tai jopa mahdotonta. Toki jonkinlainen käsitys vapaaehtoistoimijoilla tietysti on. Eräs haastatelluista jopa toteaa:

Oon mä niitä [tunteja] joskus laskenut, että on tää ihan hullua: tajuaako nuo vanhemmat että miten paljon tässä menee.

Tämä haastateltu vastaa joukkueen valmennuksesta, mutta hänellä on lisäksi seuratehtäviä ja jopa joukkueenjohtajan töitä. Niinpä ei ole yllätys, kun hän toteaa, että ”joka viikko se kymmenen tuntia menee”.

Aika lähelle totuutta osunee arvio viikossa käytetystä ajasta: ”Kolme tuntia on minimi.” Ilman minkäänlaista tilastollista merkitystä voidaan todeta, että haastateltavien vastaukset suoraan ajankäyttöä koskevaan kysymykseen asettuivat välille:



**hiljaisimmillaan yksi tunti <--->
varmaan sellainen 12 tuntia viikossa.**

Merkitystä on tietysti myös sillä, onko joukkueenjohtaja vai valmentaja: valmentajalla jo treenien vetämiseen kentällä voi hyvinkin mennä yli kymmenen tuntia viikon aikana. Toisaalta ei ole harvinaista, että joukkueenjohtajillakin tulee täyteen sama tuntimäärä: ”Suhinaviikolla kymmenen tuntia, postia tulee niin paljon.” Joukkueenjohtajien ajankäyttö lienee sirpaleisempaa kuin valmentajilla: valmennuksen ytimessä ovat treenit ja pelit, ja ne toistuvat suurin piirtein samoina päivinä saman mittaisina.

On siis selvää, että jos tämänkaltaiset tehtävät hoidettaisiin palkkatyönä, kustannukset seuroilla olisivat aivan eri luokkaa kuin ne tänä päivänä ovat – tai iso osa toiminnasta loppuisi kokonaan. Vapaaehtois-

työn arvoksi arvioitiin vuonna 2018 noin 3 miljardia euroa eli 1,5 % Suomen BKT:sta. (*Hoffrén 2019*). Toisenlaisiakin laskelmia voidaan esittää, mutta olennaista on, että summat ovat joka tapauksessa suuria.

Vapaaehtoistoimijoiden motiivit toiminnalle ovat jossakin muualla kuin euroissa, kuten edellisessä luvussa kävi ilmi. Tämänkaltaiset laskelmat nostavat kuitenkin esiin taloudellisen näkökulman. Miten seura-toiminta – ehkä järjestötoiminta yleisemminkin – pystyy vastaamaan vapaaehtoistyön vähenemiseen, jos samalla pyritään pitämään osallistumisen kustannukset kohtuullisina ja toiminta avoimena mahdollisimman monelle?



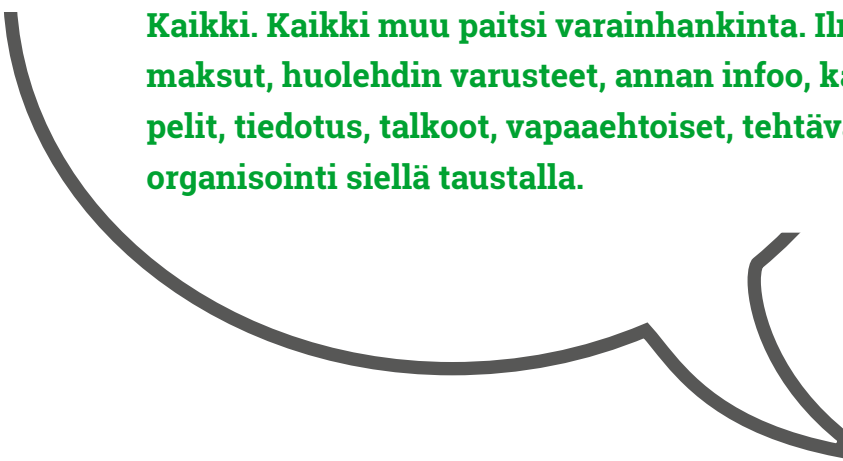
Harrastelijoiden puuhastelua?

Mitä juniorijalkapallon vapaaehtoistoimijat sitten oikeasti tekevät? Valmentajan tehtävät on näennäisen helppo listata: suunnitella ja vetää harjoitukset sekä vetää pelit. Käytännössä asia ei tietenkään ole näin yksinkertainen. Useimmiten valmentajalla on erilaisia joukkueen toimintaan ja organisointiin liittyviä tehtäviä, usein yhdessä joukkueenjohtajan kanssa. Tällaisia yhteisiä asioita ovat esimerkiksi otteluohjelmat, turnaukset ja turnausmatkojen suunnittelu. Joskus valmentajilla voi olla hyvinkin paljon myös joukkueen johtamiseen liittyviä asioita hoidettavanaan. Osa valmentajista on mukana myös seurahallinnossa.

Yleisesti valmentajien tekemisessä pääpaino on treeneissä, pelaamisessa ja pelaajien kehittämisessä. Osa tästä työstä ei kuitenkaan välttämättä avaudu vanhemmille tai ulkopuolisille. Valmentajat pohtivat paljonkin pelaamista, pelipaikkoja ja sitä, miten yhdessä joukkueena mentäisiin eteenpäin. On myös niitä valmentajia, jotka ottavat työnsä hyvin vakavasti ja haluavat kuulla myös lasten ja nuorten oman mielipiteen harjoittelusta:

**Lapselta itseltään asioiden kysyminen,
mitä ne itse haluaa, miksi ne tekee?
Sitä pitäis olla enemmän.**

Joukkueenjohtajan tehtävät taas ovat hyvin monimuotoisia ja vaihtelevat joukkueesta ja seurasta toiseen. Yhden joukkueenjohtajan vastaus kysymykseen "Mitä tehtäviisi kuuluu?" on tällainen:



Kaikki. Kaikki muu paitsi varainhankinta. Ilmoitan maksut, huolehdin varusteet, annan infoa, kaikki pelit, tiedotus, talkoot, vapaaehtoiset, tehtävät ja organisointi siellä taustalla.

Usein selvää rajausta onkin vaikeaa, jollei jopa mahdotonta tehdä. Mutta on myös niitä joukkueita, joissa työnjako on rajatumpaa: joukkueella saattaa olla esimerkiksi useita joukkueenjohtajia, joilla on pääasiassa vain tietyt tehtävät. Yksi hoitaa kioskimyyntiä, toinen varainhankintaa, kolmas vastaa ehkä varusteista. Eri seuroissa ja jopa saman seuran eri joukkueissa on hyvin monenlaisia käytäntöjä.

Yleensä joukkueenjohtaja hoitaa kuitenkin joukkueen harjoitusvuorot ja niistä ilmoittamisen. Hän vastaa joukkuemaksujen seurannasta yhdessä rahastonhoitajan kanssa. Hän avustaa turnauksissa ja hoitaa myös usein pelien pöytäkirjojen laatimisen. Hän huolehtii siitä, että pelaajilla on asianmukaiset vakuutukset ja lisenssit kunnossa. Usein hän vastaa varusteiden tilaamisesta. Jotkut jojat saattavat olla mukana myös treeneissä avustamassa. Ennen kaikkea joukkueenjoh-

taja pitää yhteyttä pelaajien vanhempiin. Juuri erilaiset tiedottamisiin liittyvät asiat nostettiin haastatteluissa aivan keskeisiksi. Tärkeintä on:

joukkueen arjen helpottaminen, että se homma pyörii, että vanhemmat tietää turnaukset ja asioiden hoitaminen, että jos jojo hoitaa, se helpottaa perheitä.

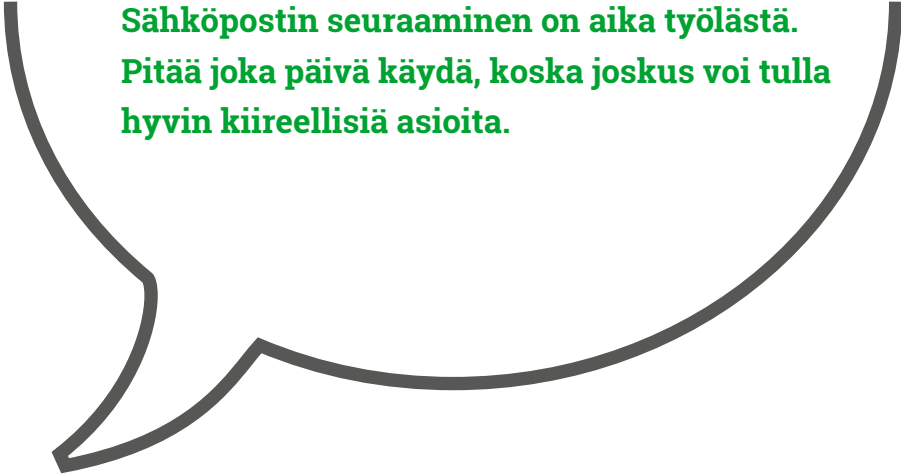
Se, että vanhemmat ovat ajan tasalla siitä, mitä tapahtuu, että aikuiset tietää, mitä me tehään ja miksi me tehdään.

Joukkueenjohtajat ovat linkki seuran ja vanhempien välillä ja siksi keskeisessä asemassa joukkueen toiminnan järjestämisessä. Tämän takia myös viestinnän on toimittava joka suuntaan. Samalla suurimmat vaikeudet ilmenevät juuri kommunikaatiossa: "Seuran, joukkueen ja vanhempien välillä, siinä on aina sellaista pientä puutetta ja katkoja." Kuitenkin joukkuetasolla tiedotus toimii yleensä vielä hyvin, vähintäänkin kohtalaisesti. Sen sijaan seuraan päin on usein jo vähän enemmän vaikeuksia:

Monta kertaa ilmenee se, että ei ole keskinäistä kommunikaatiota [seurassa], niin ihan olennaisia asioita ei tiedetä.

Kun asiat ovat epäselviä ja viestintä ei toimi, se aiheuttaa luonnollisesti turhaa kitkaa ja hankaluutta. Niinpä joukkueenjohtajan työ saattaa toisinaan tuntua aika kuormittavaltakin:

Kauheesti pitää seurata kaikkea, että tuleeko muutoksia sarjoihin tai aikatauluihin.



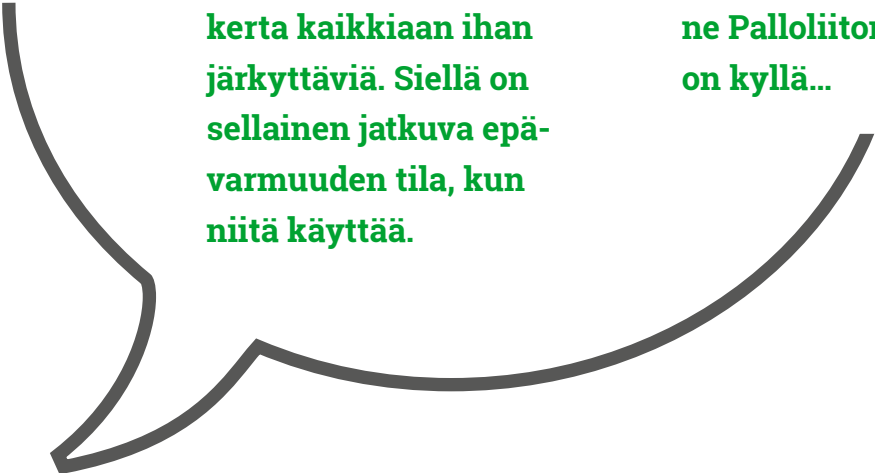
Sähköpostin seuraaminen on aika työlästä. Pitää joka päivä käydä, koska joskus voi tulla hyvin kiireellisiä asioita.

Lisäkuormitusta saattaa aiheuttaa se, että tehtävät voivat olla epäselvästi määriteltyjä. Se, mitä joukkueenjohtajat haastatteluissa toivat paljon esiin ja mitä he aivan erityisesti kaipasivat, oli käytäntöjen sujuminen: että käytettävät viestintävälineet olisivat toimivia, tiedon saisi mutkattomasti ja nopeasti sekä sarjoihin ilmoittautuminen, pelien järjestäminen ja Pelipassien ostaminen sujuisi yksinkertaisesti. Kenenkään mielestä asia ei nyt ollut niin vaan päinvastoin. Esimerkiksi Palloliiton sivujen kanssa "oli ihan pulassa":



Kun se arki sujuis paremmin, niin se olisi paras palkinto, että toiminta sujuis paremmin. Et käytännöt paranis.

Ylipäättään etenkin joukkueenjohtajien arkeen vaikuttavat paljon käytettävissä olevat järjestelmät. Pelaajalisenssejä hoidetaan Pelipaikka-järjestelmän kautta ja TASO taas on käytössä sarjailmoittautumisissa ja pelejä varten. Nämä ovat (Palloliiton kotisivujen) lisäksi niitä järjestelmiä, joita toimihenkilöt usein joutuvat käyttämään. Arvio niistä on tily:



Palloliiton käyttämät sähköiset järjestelmät, Tasot ja muut, ne on kerta kaikkiaan ihan järkyttäviä. Siellä on sellainen jatkuva epävarmuuden tila, kun niitä käyttää.

Olen mielestäni kohtalaisen näppärä netin kanssa, mutta ne Palloliiton sivut on kyllä...

Useimmiten käytetään kuitenkin vielä kahta kolmea muutakin sähköistä palvelua. Tällainen on esimerkiksi Nimenhuuto, joka on pelaajille treeneihin ja peleihin ilmoittautumista varten. Lisäksi saatetaan

käyttää jäsenrekisteri- ja laskutusohjelmaa (MyClub, Jalkkis, Jopox jne.) sekä kaupunkien ja kuntien tilanvarausjärjestelmiä, joilla hallinnoidaan julkisia kenttiä ja koulujen salien käyttöä. Kun eri palvelutuottajien järjestelmät eivät välttämättä keskustele keskenään ja toimivat mikä paremmin, mikä huonommin, äkkiä helpottamaan tarkoitettu digitaalisuus tarkoittaakin turhautumista, epävarmuutta ja lisää työtä.

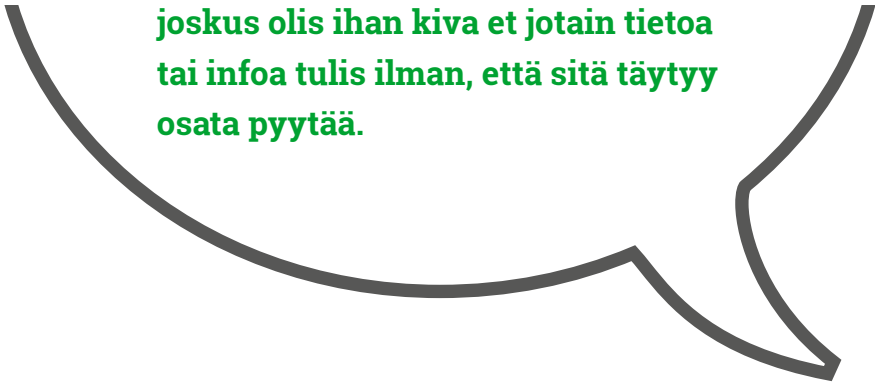
Yksi ongelma syntyy usein siitä, kun uusi toimihenkilö, vaikkapa juuri joukkueenjohtaja, aloittaa. Aivan liian tavallista on, että edellinen tekijä vie oman oppimansa mukanaan ja seuraava saattaa joutua aloittamaan jälleen – enemmän tai vähemmän – puhtaalta pöydältä. Tehtävään ei saa välttämättä juuri minkäänlaista perehdyttämistä, ohjeistusta tai koulutusta:

Hirveesti kysymyksiä, jotka pitää itse selvittää, että ne pitäis olla jossain – vie hirveesti aikaa, kun ne kaikki pitäis itse selvittää.

On sellaisia asioita, että ei edes tiedä osata pyytää [apua], et aha: mun ois pitänyt tehdä tällainen asia.

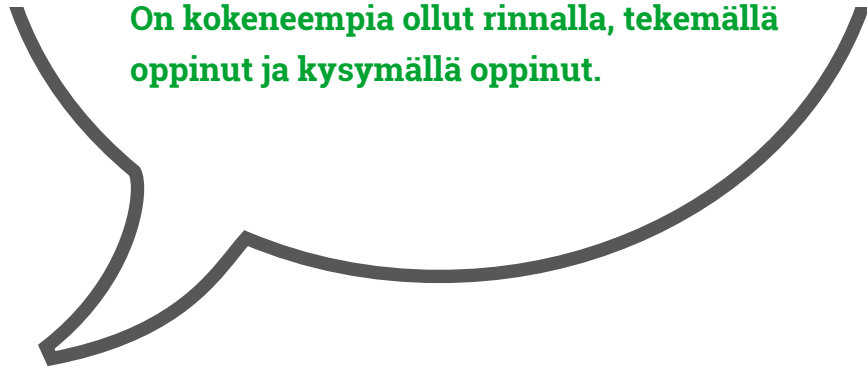
Seurat ovat toki tässä suhteessa erilaisia: on myös niitä, joissa perehdytys on huolehdittu esimerkiksi koulutuksella ja yhteisillä tapaamisilla. Joskus edellinen joukkueenjohtaja on jopa laatinut koosteen tehtävistä. Aika useinkin toisen joukkueen toimihenkilö on se paras apu. Useimmiten seuran palkattu henkilö – jos seurassa sellainen on – auttaa. Seurat

voisivat "kuitenkin tsempata, että niillä ois joku sellainen infopaketti". Apua kyllä saa, kun osaa ja uskaltaa kysyä. Näin sanovat kaikki, niin joukkueenjohtajat kuin valmentajatkin. Ongelma onkin ehkä siinä, että:



joskus olis ihan kiva et jotain tietoa tai infoa tulis ilman, että sitä täytyy osata pyytää.

Kuten eräs valmentaja sanoi, toki voi olla myös omaa "uppiniskaisuutta, että ei viitti pyytää apua". Joukkueenjohtajille järjestetään koulutusta selvästi harvemmin ja vähemmän, mutta käytännössä sekä seura että Palloliitto tarjoavat tai ovat tarjonneet ainakin kaikille valmentajille koulutusta. On paljolti sekä seurasta että valmentajasta itsestään kiinni, kuinka paljon koulutukseen on mahdollisuuksia ja kuinka paljon mahdollisuuksiin tartutaan. Haastatelluista valmentajista osa oli osallistunut seuran tai liiton koulutuksiin, mutta eivät kaikki. Se, että asioita opitaan tehdessä, "käytäntö opettaa", korostui kaikilla toimihenkilöillä:



On kokeneempia ollut rinnalla, tekemällä oppinut ja kysymällä oppinut.

Koulutuksiin osallistuneet valmentajat toisaalta myös korostavat valmentajakoulutuksien merkitystä. Valmennusuraa aloittaessa apua ja koulutusta nimenomaan tarvitaan, koska ”eväät oli aika ohuet siihen valmentamiseen”. Oma pelaajataustakaan ei välttämättä auta, kun toimitaan lasten ja nuorten kanssa:

Meillä on kuitenkin niin paljon lapsia, joita liikuttaa täysin vapaaehtoiset toimijat, valmentajat, joilla on mahdollisuus kehittää itseään, kouluttaa, mutta ei velvoitetta siihen. Paljon sellaisia, jotka ei sitä hommaa hallitse.

Apuakin on siis saatu, ja usein yhteistyö seuran muiden toimijoiden kanssa on hyvin mutkatonta. Joukkueiden toimihenkilöt eivät kuitenkaan ole ammattilaisia – usein tämä saattaa unohtua niin seurajohdolta kuin lasten vanhemmiltakin. Valtaosa tekee erittäin hyvää työtä erittäin pyyteettömästi, ja hyvinkin pienillä koulutus- tai ohjauspanostuksilla tekemisen tasoa voitaisiin nostaa entisestään. Mutta vapaaehtoiset eivät ole kuitenkaan seuratyön ammattilaisia, ja jos vapaaehtoinen ei koulutusta halua, sitä on vaikea hänelle myöskään antaa.

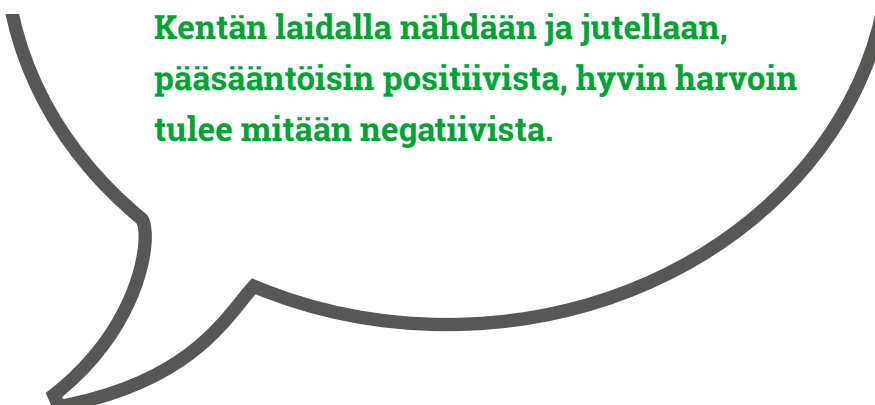


Kentän laidan tietotoimisto

Yksi asia, joka tuli esiin lähes jokaisessa haastattelussa, oli sitten kyse valmentajista tai joukkueenjohtajista, oli kasvokainen vuorovaikutus. Tänä päivänä tietysti puhutaan paljon digitalisaatiosta ja erilaisista sähköisistä kommunikaatiojärjestelmistä, käytetään päivittäin sähköpostia ja WhatsApp-palvelua. Mutta yhtä lailla näyttää siltä, että ihmisten kasvokkaisten kohtaamisten merkitystä ne eivät ole vähentäneet. Osa joukkueenjohtajista näki tärkeäksi olla paikalla esimerkiksi harjoituksissa, jotta heitä voidaan nykäistä hihasta:

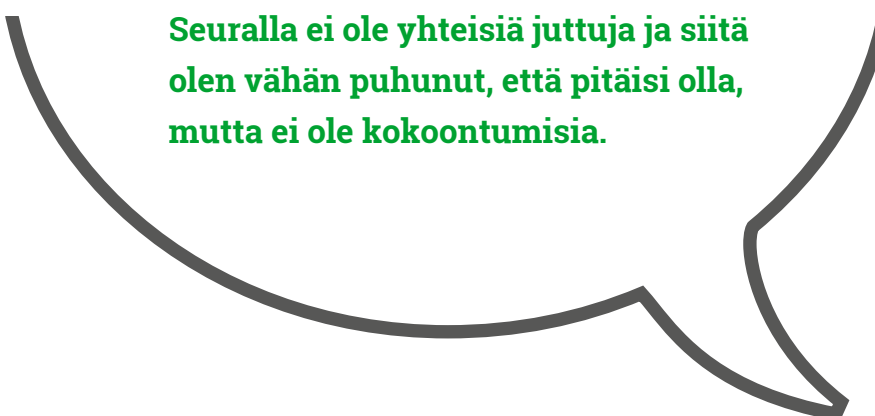
Pitää olla vanhempien saatavilla ja jään sitten harkkoihin olemaan, jään juttelemaan vanhempien kanssa.

Yhtä lailla valmentajat toivat esiin kentän laidalla käydyt keskustelut. Joskus ne koskivat pelaamista, joskus harjoittelua, ja joskus ne toimivat epävirallisena koulutuskanavana. Aivan samalla tavalla kuin joukkueenjohtajatkin myös valmentajat saavat suuren osa vanhemmilta tulevasta palautteesta harjoitusten tai pelien yhteydessä:



Kentän laidalla nähdään ja jutellaan, pääsääntöisin positiivista, hyvin harvoin tulee mitään negatiivista.

Toimihenkilöt selvästi pitävät näitä kohtaamisia ja keskusteluja olennaisina joukkueen toiminnan ja myös oman tekemisensä kannalta. Tämä on ymmärrettävää myös siksi, että vapaaehtoisten, aivan erityisesti joukkueenjohtajien, työ saattaa olla aika yksinäistä puurtamista. Eräs haastateltavista esittikin toiveen, että ”tehtäis enemmän yhdessä: tuntuu raskaalta, että keskenämme rahurin kanssa pohditaan ja mietitään”. Jo pelkästään tästä näkökulmasta ajateltuna onkin hieman outoa, että seuroissa ei ole välttämättä tehty paljoakaan sen eteen, että mahdollistettaisiin toimijoiden kohtaamisia ja avattaisiin tilaa keskusteluille (vaikka poikkeuksiakin toki on):



Seuralla ei ole yhteisiä juttuja ja siitä olen vähän puhunut, että pitäisi olla, mutta ei ole kokoontumisia.

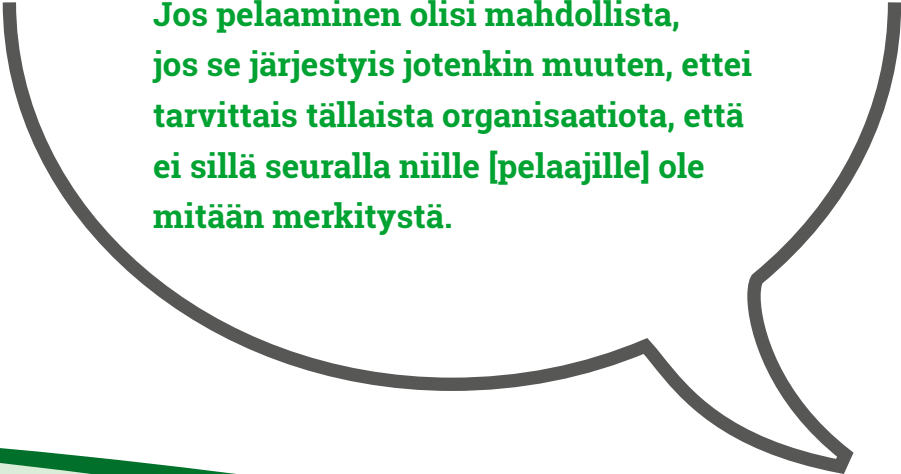
Haastattelujen perusteella seurojen koolla ei näyttäisi olevan juuri merkitystä vuorovaikutukseen. Pienessä seurassa – jota edellinen-

kin puhuja edustaa – voisi luulla olevan helppoa ja vaivatonta järjestää yhteisiä tilaisuuksia. Näin ei kuitenkaan tapahdu. Toisaalta isoissa seuroissa voisi ajatella olevan resursseja tähän, koska niissä on useimmiten palkattuja toimihenkilöitä. Resursseista huolimatta tilaisuuksien järjestäminen ei ole niissä millään tavalla itsestään selvää. Tämä johtaa hyvin helposti myös siihen, että pelaajat ja joukkueet ovat omia irrallisia yksiköitään, jotka toimivat miten toimivat:



Joukkueet on toimineet hirveen itsenäisesti seuran sisällä.

Laajemman yhteisön, seuraidentiteetin tai puhumattakaan "jalkapalloperheen" rakentaminen ei silloin onnistu. Avaan "jalkapalloperheen" käsitettä laajemmin luvussa 5. Joukkueet voivat sinänsä toimia aivan kelpollisesti, mutta sen enempää pelaajia kuin toimihenkilöitäkään on vaikea ankkuroida pitkäaikaisesti seuraan. Kun joukkueen toiminta lakkaa, koko ryhmä hajoaa ja kaikki toiminta loppuu: seuraan ei ole kiinnitystä sen pidempään. Eräs joukkueenjohtaja pohti seuran merkitystä näin:



Jos pelaaminen olisi mahdollista, jos se järjestyis jotenkin muuten, ettei tarvittais tällaista organisaatiota, että ei sillä seuralla niille [pelaajille] ole mitään merkitystä.

Toisaalta jotkut valmentajat ja joukkueenjohtajat kertoivat olevansa jopa viikoittain yhteydessä seuran toimistoon. Se, miten seura nähdään ja millainen rooli seuralla on vapaaehtoisten jokapäiväisessä toiminnassa, riippuu varmasti monesta tekijästä. Mutta kuva on varmasti parempi silloin, kun seura järjestää toimijoilleen koulutusta ja muita yhteisiä tilaisuuksia. Kun seuralla on vaikkapa tarjota apua silloin, kun sitä tarvitaan, seura on helpompi ymmärtää "meidän seuraksi". Pelaaja on osa joukkuetta, joukkue on osa seuraa ja yhdessä tekeminen muodostuu tärkeäksi:

Seura merkitsee jotain, että kuulut johonkin porukkaan. Vaikka se joukkue on tärkein, niin seura on tärkeä. Se yhteisöllisyys, myös lapsilla. Sosiaalinen yhteisö, kyllä se tekemisen tasoa parantaa, että jos joka vuosi vaihtais seuraa, ei siinä tulis samaa fiilistä.

Oikeesti hauskaa

Aina joukkueen toimihenkilönä toimiminen ei ole kovin kivaa. Harva on kuitenkaan varsinaisesti miettinyt totaalista lopettamista muuten kuin tilanteessa, jossa oma lapsi lopettaa pelaamisen. Ajatus saattaa tulla mieleen raskaan päivän jälkeen, mutta seuraavan kerran kentälle mennessä se on jo unohtunut. Eräs joukkueenjohtaja toteaa, että kuvitteli alun perin tehtävää "helpommaks hommaks, mut ei se oo kuitenkaan musertanut".

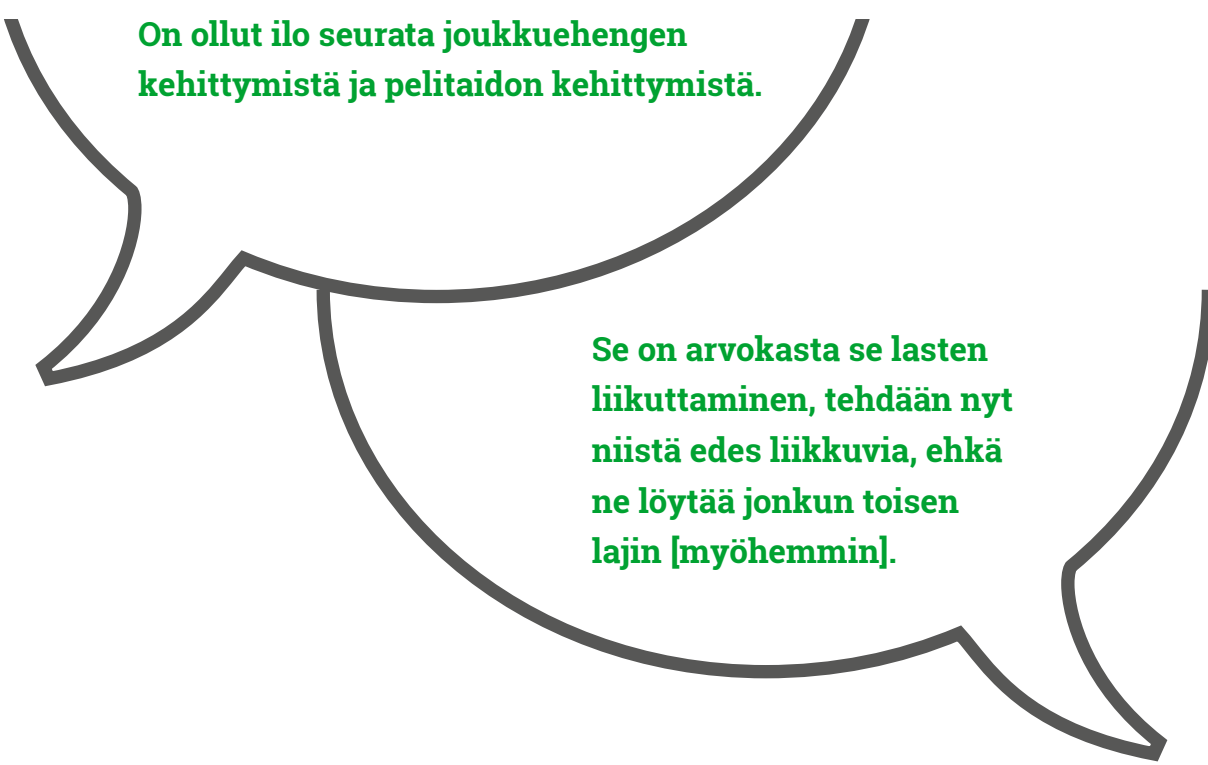
Kuten edellä todettiin, toimihenkilönä toimiminen on raskasta silloin, kun käytännöt eivät toimi ja asioita joutuu yksikseen selvittämään. Monenlaiset tehtävät voivat olla hauskoja, mutta samalla monenlaisuus tarkoittaa sirpalemaisuuksia ja sinne-sun-tänne-säntäilyä, mikä raskauttaa tekemistä. Ei ole myöskään erityisen mukavaa olla roolissa, jossa joutuu kerta toisensa jälkeen vetoamaan vanhempiin:

Kinuta vanhempia tekemään, et kuka nyt tulis ja kuka leipois ja kuka paistais makkaraa, ettei ne aina olis ne samat.

Lopulta kaikki pyrkivät samaan ajoittaisesta raskaudesta ja vaikeuksista huolimatta: lasten liikuttamiseen "edes muutaman kerran viikossa". Sekä valmentajille että joukkueenjohtajille on kuitenkin tärkein-

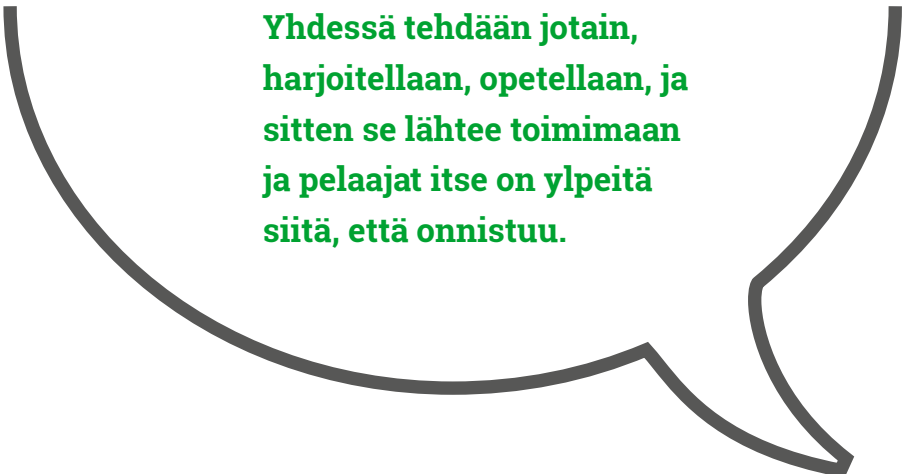
tä mahdollistaa jalkapalloharrastus ja vielä siten, että mahdollisimman moni jatkaisi liikunnan parissa mahdollisimman pitkään. Kuten todettua, niin valmentajat kuin joukkueenjohtajatkin toivovat, että kaikilla on hyvä olla ja hauskaa joukkueessa.

Tärkeintä seuratoiminnassa on "se lasten hyvinvointi. Se, että se on turvallinen ja kehittävä ympäristö ja annetaan yhtäläiset mahdollisuudet onnistua kaikille". Näin kertovat jojat ja valkut, ja seuraavissa lauseissa kiteytyy suuri osa siitä, mitä haastatellut seuratyötä tekevät vapaaehtoiset ajattelevat ja miksi he jatkavat toimintaansa:

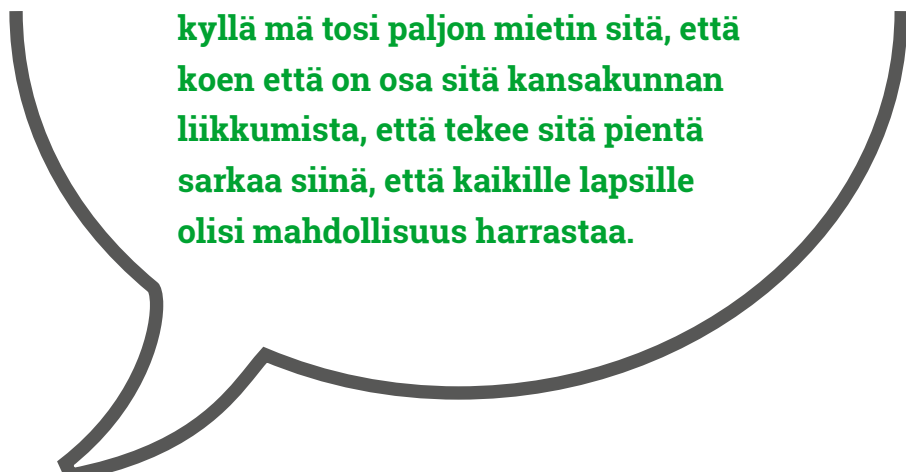


On ollut ilo seurata joukkuehengen kehittymistä ja pelitaidon kehittymistä.

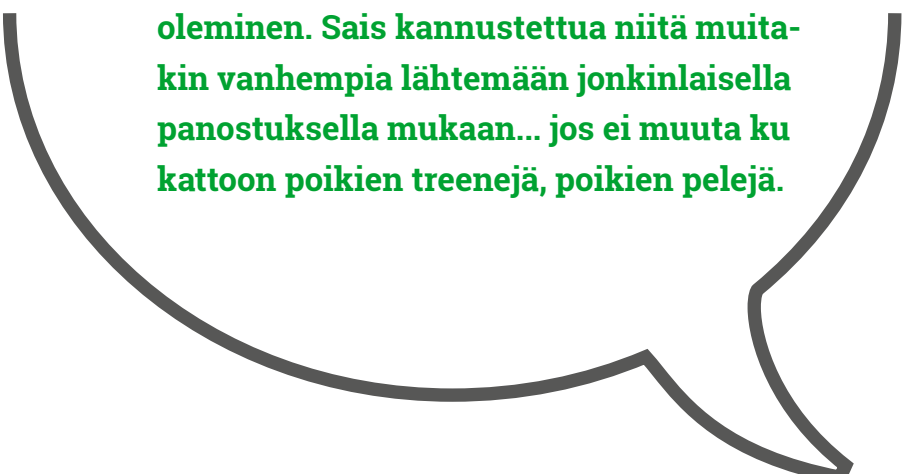
Se on arvokasta se lasten liikuttaminen, tehdään nyt niistä edes liikkuvia, ehkä ne löytää jonkun toisen lajin [myöhemmin].



**Yhdessä tehdään jotain,
harjoitellaan, opetellaan, ja
sitten se lähtee toimimaan
ja pelaajat itse on ylpeitä
siitä, että onnistuu.**



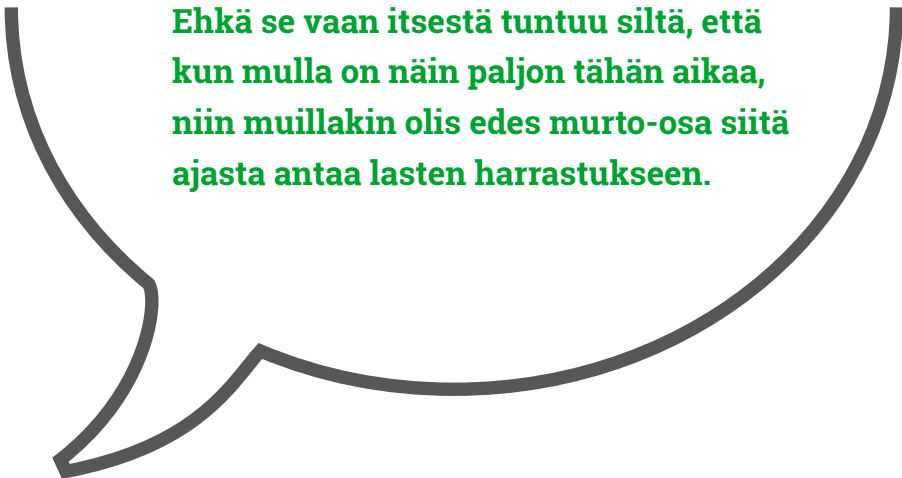
**Tärkein on joukkue, mutta
kyllä mä tosi paljon mietin sitä, että
koen että on osa sitä kansakunnan
liikkumista, että tekee sitä pientä
sarkaa siinä, että kaikille lapsille
olisi mahdollisuus harrastaa.**



**Tosi palkitsevaa on ollut täs mukana
oleminen. Sais kannustettua niitä muita-
kin vanhempia lähtemään jonkinlaisella
panostuksella mukaan... jos ei muuta ku
kattoon poikien treenejä, poikien pelejä.**

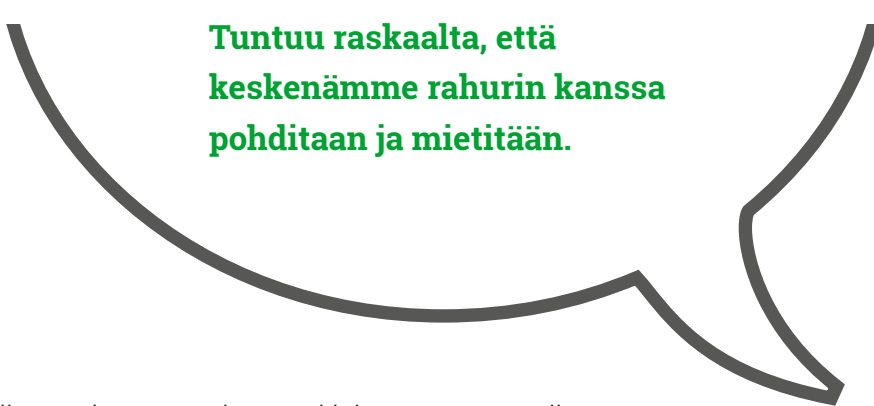


Näkymättömät vanhemmat



Ehkä se vaan itsestä tuntuu siltä, että kun mulla on näin paljon tähän aikaa, niin muillakin olis edes murto-osa siitä ajasta antaa lasten harrastukseen.

Vuonna 2018 julkaistiin Pasi Kosken ja Pasi Mäenpään raportti Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016. Raportissa tutkijat käyvät läpi keskeisiä muutoksia seuratoiminnassa neljä vuosikymmentä kattavien kyselyaineistojen pohjalta. Vuoden 2016 kyselyyn vastanneilta pyydettiin myös arvioita vapaaehtoisuuteen liittyvistä muutoksista kuluneen kymmenen vuoden aikana. Seurojen vastaajista peräti kuusikymmentä prosenttia arvioi, että vapaaehtoisten saaminen mukaan seuran toimintaan on entistä vaikeampaa. Toisaalta reilun kymmenen prosentin mielestä se on aiempaa helpompaa. Enemmistö vastaajista myös arveli, että vapaaehtoisten määrä on vähentynyt ja että heidän sitoutumisensa ei ole yhtä kestävä: vapaaehtoistoimintaan sitoudutaan pikemminkin projektiluontoisesti. (emt.)



Tuntuu raskaalta, että keskenämme rahurin kanssa pohditaan ja mietitään.

Tämä jo edellisessä luvussa esittämäni lainaus nostaa esiin vapaaehtoistoimijoiden työn nurjan puolen. Olisi hienoa, jos tehtäviä olisi jakamassa useampi. Onhan kuitenkin niin, että joukkueissa toimivat vapaaehtoiset – joukkueenjohtajat, rahastonhoitajat, valmentajat, varustevastaavat ja kaikki muut – ovat hekin käytännössä aina joukkueessa pelaavien lasten vanhempia. Kuten luvussa 2 kävi hyvin ilmi, he ovat sitoutuneet joukkueeseen, seuraan ja lajiin ensisijaisesti oman lapsensa kautta, ja jos side katkeaa, loppuu myös heidän työskentelynsä joukkueen eteen.

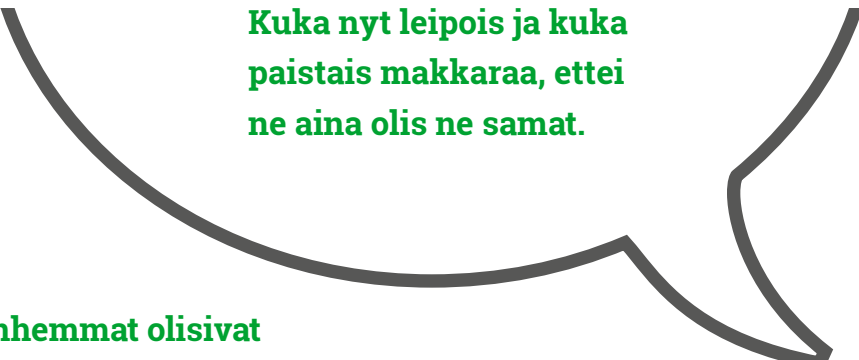
Vapaaehtoiset ovat siis vanhempia mutta lisäksi joukkueen toimihenkilöitä, joita ilman joukkue ei pystyisi toimimaan eikä ehkä olisi lainkaan edes olemassa:



Periaatteessa mä olen ihan vanhempi siinä missä hekin.

Suurin osa vanhemmista ei tietenkään ole toimihenkilöitä. He ovat – kuten eräs joukkueenjohtaja kertoi aiemmin itsekkin olleensa – ”perusvanhempia”, jotka kuskaavat lapsiaan treeneihin ja treeneistä. Toisinaan tästä on puhuttu futisvanhemman Kolmena Koon: Kannusta, Kuskaa ja Kustanna. Erityisesti tätä mieltä ovat yleensä valmentajat, jotka eivät välttämättä halua vanhempien sekaantuvan pelaajien valmentamiseen.

Samalla kun haastatellut korostavat vastuunoton ja harrastamisen mahdollistamisen tärkeyttä – ”vapaaehtoistoiminnassa ei voi olettaa, et yksi tekis kaikkee” – vähintään sivulauseissa nousee satunnaisesti esiin myös nurja puoli. Talkoisiin tai yleensä joukkueen auttamiseen on vaikeaa saada väkeä, ja lopulta vain pieni osa tekee yhteistä hyvää:



**Kuka nyt leipois ja kuka
paistais makkaraa, ettei
ne aina olis ne samat.**

**Miten paljon vanhemmat olisivat
valmiita itse panostamaan – se on
hämmästyttävän vähän, miten vähän
niillä on valmiutta tehdä mitään.**



**Auto heittää lapset kentän laidalle
ja hakee ne pois, ja se on siinä.**

Kuitenkin kyselyiden ja tutkimusten perusteella halukkuutta vapaaehtoistoimintaan olisi niilläkin, jotka eivät tällä hetkellä osallistu siihen. Jopa puolet niistä, jotka eivät ole toiminnassa mukana, lähtisivät mukaan, jos joku heitä vain pyytäisi. (Yeung 2002, 48.) Jojat ja valmentajat arvelevat, että yleisin syy olla osallistumatta vapaaehtoistoimintaan on ajanpuute. Totta lienee, että työelämän muutokset, kuten työn vaatimukset ja sitovuus, ovat monilla hämärtäneet työn ja vapaa-ajan selkeää erottelua. Toisaalta vapaaehtoista työtä joukkueen eteen tekevät ovat hekin yhtä lailla samojen työelämän "mykkien pakkojen" alaisuudessa.

Myös silloin, kun kysytään syytä sille, miksi ei ole osallistunut vapaaehtoistyön tekemiseen, on yleisin vastaus: "ei ole aikaa" (Yeung 2002; Kansalaisareena 2016). Kansalaisareenan kyselyyn vastanneista 13 prosenttia puolestaan ilmoitti, etteivät he ole lähteneet mukaan vapaaehtoistoimintaan, koska kukaan ei ole koskaan pyytänyt. Toisaalta kun kysyttiin "Haluaisitteko osallistua vapaaehtoistoimintaan, jos pyydetäisiin?", vastaajista 53 prosenttia sanoi haluavansa. (emt.) Voi-ko tästä siis päätellä, että jos joku vain pyytäisi, vapaaehtoistoimintaan kyllä lähdettäisiin mukaan?

Asia ei ehkä ole ihan näin yksinkertainen. On vaikea uskoa, että ainakaan juniorijalkapallossa ei pelaajan äitiä tai isää olisi tavalla tai toisella houkuteltu mukaan joukkueen toimintaan. Varmasti tällaisia-kin tapauksia löytyy, mutta tuskin monia. Joukkueiden on jo käytännön asioiden hoitamiseksi välttämätöntä järjestää vanhempainpalavereja vähintään kerran vuodessa ja yleensä useamminkin. On varmaa, että jokaisessa tällaisessa tapaamisessa on tarjolla tehtäviä, joita joukkueen eteen voi tehdä. Tekijöitä ei ole koskaan liikaa. Kokonaan toinen kysymys onkin se, miten aktiivisesti näihin palaverihin lopulta osallistutaan.

Kolmenlaista väkeä

Haastateltavien mielestä vanhemmat voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: osallistuviin, silloin tällöin osallistuviin ja niihin, jotka osallistuvat silloin tällöin, jos erikseen pyytää. Lisäksi vanhempiin kuuluu niitä, joita ei koskaan tapaa. Eräs toimihenkilö erottelee ääripäät toisella, hieman kärjekkäämmällä tavalla:

Ääripäässä siellä on semmoinen, miksi mussukkani ei saa erityiskohtelua, kun hän on niin mahtava talentti, ja toisessa päässä sitten ne, jotka pitävät tätä harrastusta kerhona, jättää lapsen sinne eikä koskaan näy eikä kuulu mitään. Siinä keskellä on sitten näitä enemmän tai vähemmän mukana olevia.

Vanhemmilta ei tule kuitenkaan kovin paljon edes sellaisia yhteydenottoja, joissa vaadittaisiin erityiskohtelua "omalle mussukalle". Negatiivisia viestejä, puhumattakaan asiattomista kontakteista, tulee haastateltavien mielestä todella vähän. Kuten edellä kävi ilmi, kentän laidalla jutellaan, ja yleensä sielläkin keskustelevat toimihenkilöiden kanssa ne muutenkin aktiiviset. Tällä on tietysti kaksi puolta: ensinnä-

kin tämä toimielias kolmasosa vanhemmista pystyy määrittelemään pitkälti sitä, miten joukkue toimii. He ovat perillä joukkueen asioista ja pystyvät ehkä jopa epävirallisesti vaikuttamaan siihen, millaista toimintaa jatkossa järjestetään.

Asialla ei tietenkään ole merkitystä, jos kaikki ovat tyytyväisiä eivätkä halua puuttua mihinkään. Silti voisi kuvitella, että vanhempia kiinnostaisi edes vähän, millaista toimintaa omalle jälkeläiselle järjestetään. Ainakin harrastuksen rahallisen puolen luulisi kiinnostavan: esimerkiksi turnausosallistumiset ja -matkat maksavat, samoin varusteet. Lisäksi kommunikaation puute aiheuttaa edellä esitetyn kaltaisia väärinkäsityksiä: osallistuminen ja parempi kommunikaatio saattaisivat hyvinkin selventää sitä, miksi ”mussukkani ei saa erityiskohtelua”.



Toiseksi joukkueen toimihenkilöiden on mahdotonta tietää, mitä vanhemmat ajattelevat ja haluavat, jos he pysyvät kuulumattomissa ja näkymättömissä. Vanhemmat saattavat jupista itsekseen, mutta eivät syystä tai toisesta halua keskustella avoimesti. Pahimmillaan voi käydä niin, että aivan yhtäkkiä, ilman minkäänlaisia etukäteiskeskusteluja, jonkun pelaajan isä ilmoittaa, että ”meidän poika vaihtaa muuten nyt seuraa”. Vanhemmat saattavat vain todeta, että joukkueen toiminta on liian kilpailullista, tai päinvastoin liian kevyttä. Vaikka negatiivisen palautteen puute on omalla tavallaan hyvä asia, ongelmaksi saattaakin muodostua se, ettei yhteydenottoja ylipäätään tule:

Liian vähän viestintää vanhemmilta, että en oikein tiedä, mitä ne ajattelee ne vanhemmat, että olisi kiva tietää. Olen laittanut vanhemmille kyselyjä, osa vastaa, osa ei, ne on vähän sellaisia ympäröityjä.

Koska useimmat joukkueenjohtajat ja valmentajat ovat itsekin vanhempia, ei heillä ole sinänsä vaikeuksia ymmärtää lapsiperheiden arkea. Aina vain ei ole aikaa tai voimia tai ylipäätään kiinnostusta juuri tällaista toimintaa kohtaan. Tässä yhteydessä haastateltavat eivät myöskään erityisesti kritisoi ne muita vanhempia: kaikkien vapaaehtoistoimijoiden näkökulma pysyi hyvin tiukasti lasten ja nuorten



harrastamisessa sekä siinä, miten heille saataisiin taattua mahdollisimman hyvät olosuhteet. Toisaalta juuri tämä näkökulma nosti esiin kysymyksen siitä, saavatko kaikki lapset samalla tavalla huomiota ja kuinka kiinnostuneita vanhemmat lopulta ovat omien lapsiensa harrastamisesta:

**Ne vanhemmat, jotka ei osallistu,
se on tietysti heidän oma asiansa,
mut se on sillai surullista, kun
on pelaaja, jonka vanhemmat ei
koskaan tuu kentän laidalle.**

Kai ne arvostaa

Kyllä sitä arvostetaan. Aika moni on sanonut, vanhemmat siis, että hieno juttu, että ootte mukana.

Toimihenkilöt tekevät ja järjestävät, ja vanhemmat tuovat lapset treeneihin ja peleihin. Useimmiten kaikki sujuu. Kuitenkin aika usein joukkueenjohtajat ja valmentajat kaipaavat myös vähän apua muilta vanhemmilta. Kun tarpeeksi paljon puuhaa yksin joukkueen eteen, voi välillä kiehahtaa:

En minäkään sitä koe oikeutetuksi, että minä teen ilmaista työtä ja toiset saa halvalla lapselle harrastuksen.

Aina vapaaehtoistyö ei tosiaan tunnu mukavalta. Viikossa käytetään suuri määrä tunteja ei pelkästään omien lasten vaan myös muiden lasten harrastamisen eteen. Siihen nähden on suorastaan ihme, että näis-

sä haastatteluissa ei tuotu esiin minkäänlaista “katkeruutta” edellä olevaa lainausta lukuun ottamatta – jos tuotakaan sellaiseksi voi sanoa.

Urheiluseuroissa toimivat vapaaehtoiset ovat toiminnan kannalta välttämättömiä, joten voisi kuvitella, että heidän työtään myös arvostetaan. Näin varmasti onkin, mutta harvoin siitä itse toimijalle tullaan sanomaan. Vanhemmilta ei kovin paljon palautetta kuule: ”Eihän suomalaiset niin hirveen usein osaa positiivista [palautetta] antaa.” Haastateltavat kuitenkin arvelevat, että heidän tekemistään pidetään arvossa, ja toisinaan se sanotaan jopa ääneen:



Yksi äiti on sanonut, että teet hyvää hommaa.

Moni on sanonut, ettei hänestä ole tohon hommaan.

Ehkä tosiaan on niin, että kehuja ei osata antaa, vaikka tyytyväisiä oltaisiinkin. Toisinaan seurakin osoittaa arvostusta, mutta joskus se on vain arvailujen varassa: ”Varmasti seurakin arvostaa, mut kukaan ei oo mitään sanonut.” Joillakin seuroilla on onneksi aivan vakiintuneita tapoja kiittää vapaaehtoistoimijoitaan. Seuroissa järjestetään esimerkiksi yhteisiä kauden päättäjäisiä ja kukitetaan joukkueen toimihenkilöitä. Eräs haastateltava myös kertoi, että seuran vuosikokouksessa hänet valittiin Vuoden seuratoimijaksi. Tosin omien sanojensa mukaan hän ”ei oikein tiedä miksi”.

Suomalaisissa seuroissa on Pasi Kosken ja Pasi Mäenpään (2018, 55 – 56) mukaan pääosin hyvä ilmapiiri ja positiivinen henki. Tosin, ku-

ten he itsekkin muistuttavat, heidän kyselyynsä vastasivat seurajohtajat tai seurajohdon edustajat, ja vapaaehtoistoimijoilla, vanhemmilla tai itse seuraan kuuluvilla urheilijoilla voi olla hyvinkin toisenlaisia käsityksiä. Mutta usein on valitettavasti niin, että seuroissa ei oikein muisteta sitä, että vapaaehtoistoimijoita voisi oikeasti kiittää ja arvostaa.

Jos ja kun halutaan erotella asioiden johtaminen (management) ihmisten johtamisesta (leadership), kuuluu jälkimmäiseen olennaisena osana nimenomaan innostaminen ja sitouttaminen toimintaan. Palkitseminen tai muu muistaminen ei ehkä yksistään pitkälle kannu, mutta se on jo askel oikeaan suuntaan. Tärkeämpää toki olisi säännöllinen tuki. Ei välttämättä ole kovinkaan motivoivaa, jos esimerkiksi joukkueenjohtaja saa kiertoteitse kuulla, että ”hänen kanssaan kaikki toimii hienosti”, mutta hän ei saa suoraa palautetta ja kiitosta.

Eräs valmentaja taas kertoo, että ”seuralta ei palautetta juurikaan tule”. Näin siitä huolimatta, että heillä on seurassa palkattu valmennuspäällikkö. Valmentaja toivoi, että häneltä saisi palautetta ja ”toimittaisiin jonkin linjan mukaisesti”. Toinen valmentaja taas pohtii arvostamista ja tukea nimenomaan yhteisön rakentamisen näkökulmasta:

Kyllä seuran puheissa varmaan arvostetaan, mut enemmän voisi seura sillä tavalla, että seuran johtokävisi tapahtumissa ja harjoituksissa ja kyselemässä vähän, mitä kuuluu... Et se seura ei olisi vaan joku logo jossain, vaan sillä on kasvot.

Näitä lainauksia voi pohtia lyhyesti myös organisaatiojohtamisen näkökulmasta. Tavallisesti ihmiset sitoutuvat työhönsä paremmin, kun organisaatiossa keskustelu on avointa ja välitetään toimijoista. Samoin nimenomaan johdonmukaiset ja yhteneväiset toimintatavat – joita esimerkiksi edellä lainattu valmentaja kaipasi toimintaan – edesauttavat jaksamista. Kun ajatellaan liikunta- ja urheiluseuroja, tällainen organisaatiokulttuuri on hyväksi myös seuraan kiinnittymisen ja koko yhteisön hyvinvoinnin kannalta. (ks. *Lämsä & Hautala 2004; Kuuluvainen 2015*).

Yhden näkökulman tarjoaa Pasi Kosken ”hyvän seuran kriteerit” (*Koski 2009; Koski & Mäenpää 2018, 17*). Kosken malli rakentuu kuudesta ulottuvuudesta, joista tässä yhteydessä nostan esiin kaksi: toimintajärjestelmän sujuvuus ja sisäinen ilmapiiri. Toimintajärjestelmän sujuvuus tarkoittaa muun muassa sitä, että sisäinen työnjako toimii ja tieto kulkee. Haastattelujen pohjalta voidaan todeta, että näin ei läheskään aina ole. Sisäinen ilmapiiri taas viittaa siihen, että seurat voitaisiin nähdä ”yhdessäolo-organisaatioina”, joissa ihmisten viihtyvyys ja tyytyväisyys nousevat toiminnan keskiöön. Hyvässä seurassa on kivaa ja mehenki on vahva (*emt.*).

Se, miten hyvin eri seuroissa tai joukkueissa edellä mainitut kriteerit toteutuvat, vaihtelee varmasti suuresti. Mutta on selvää, että seurassa toimivalle vapaaehtoisellekin on useimmiten tärkeää, että hän on ”yksi meistä” ja ettei hän ole yksin, vaan tukena ja apuna ovat myös pelaajien vanhemmat ja seuran muiden joukkueiden vapaaehtoiset sekä viime kädessä seurajohto. Kaiken kaikkiaan kyse on aina ihmisyhteisöstä ja sen yhteisön merkityksestä. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että vapaaehtoiset toivoisivat yhteisön olevan laajempi ja että pelaajien vanhemmat, vaikka vain pienellä panostuksella, osallistuisivat sen luomiseen.

Jalkapallo- perheen etäinen sukulainen?

Jalkapalloyhteisön sisällä puhutaan mielellään “jalkapallo-perheestä”. Ainakin vielä jokin aika sitten myös Suomen Palloliitto käytti samaa termiä markkinoinnissa ja kotisivuillaan. Jalkapalloperheeseen katsotaan kuuluvan kaikki suomalainen jalkapallo ja futsal huipputasolta aina harrastepelaamiseen saakka. “Perhe” sanana viittaa tietysti yhteisöllisyyteen, jopa hyvin likeiseen yhteyteen.



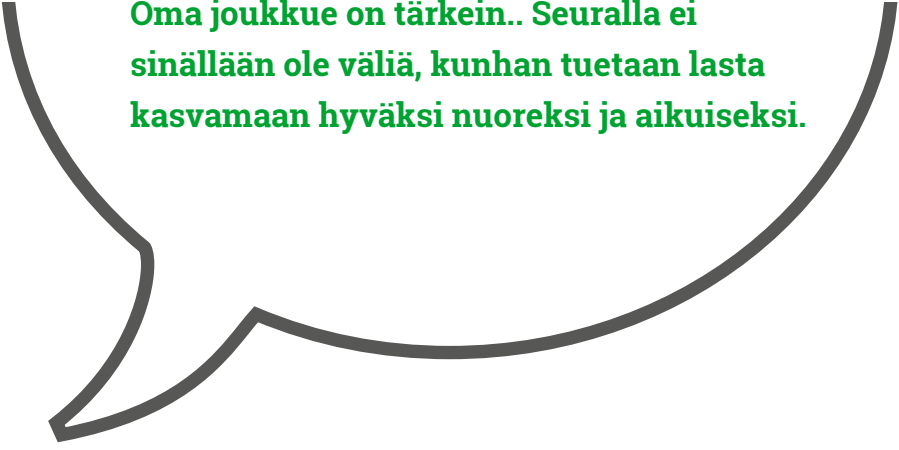
Jalkapalloperheen ajatellaan koostuvan suomalaisista seuroista, joukkueista ja pelaajista, jotka ”elävät ja hengittävät futista”, kuten joskus niin hienosti on sanottu.

Joukkueiden ja seurojen yhteisöllisyys ja hyvä ilmapiiri ovat olennaisia. Kuten edellä todettiin, hyvän seuran kriteereinä voidaan pitää esimerkiksi vahvaa me-henkeä ja ihmisten viihtyvyyttä seuroissa. Yhteisöllisyyden luomista on pidetty yhtenä vapaaehtoistyön johtamisen keskeisenä tehtävänä. Vapaaehtoistyön johtamisessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota tapoihin, joilla yhteisöllisyyttä saataisiin syvennettyä (*Kuuluvainen 2015, 61*).

Yhteisöllisyyden rakentaminen on kunnioitettava tavoite. Eri asia aina on, kuinka yhteisöllisyyttä ylipäätään voidaan rakentamalla rakentaa tai syventää. On myös tärkeää pohtia, kuinka paljon kysymys on itse asiassa pikemminkin ”rakentumisesta” eli yhteisöllisyyden syntymisestä yhteisen tekemisen tai yhteisten arvojen ja tavoitteiden kautta. Kuten myös Salla Kuuluvainen (*emt., 62*) on todennut, yleensä parhaiten sitouttavaa yhteisöllisyyttä syntyy ihmisten välisissä kohtaamisissa ja kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Lisäksi on hyvä pitää mielessä Amitai Etzionin (1995) muistutus: todellisilla yhteisöillä on aina historia ja selkeästi jaettu kulttuuri.

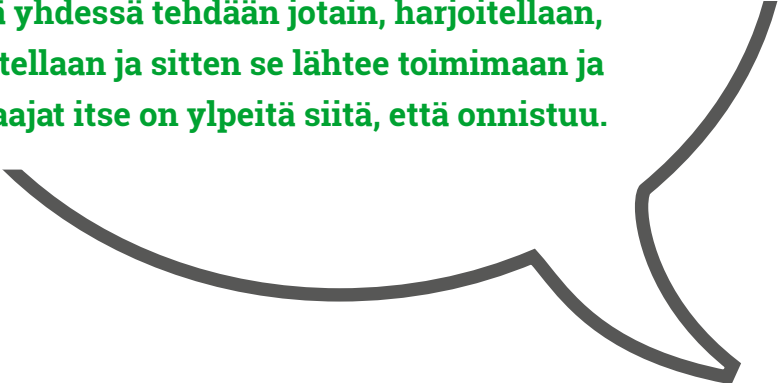
Kuuluvatko nämä haastateltavat toimihenkilöt jalkapalloperheeseen? Ketkä siihen katsovat kuuluvansa, ja millainen heidän futisyhteisönsä on? Entä millaista yhteisöllisyyttä joukkueissa ja seuroissa on? Ihan oma kysymyksensä on se, miten suomalaisen jalkapallon keskusjärjestö, Suomen Palloliitto, nähdään ruohonjuuritoimijoiden silmin. Katsovatko vapaaehtoistoimijat kuuluvansa Palloliiton kanssa samaan perheeseen, vai nähdäänkö sukuyhteyttä lainkaan?

Kenen joukoissa pelaat?



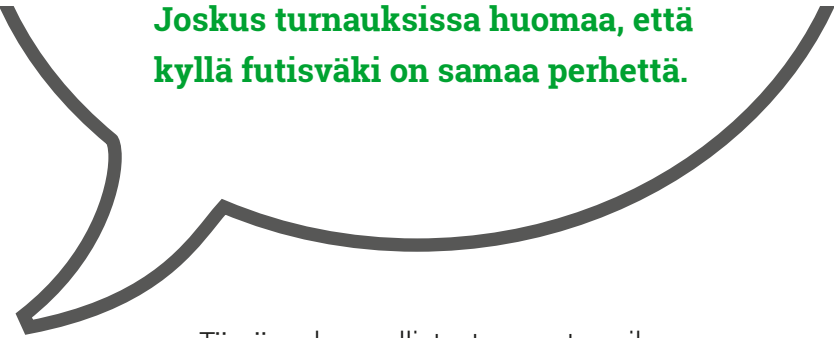
Oma joukkue on tärkein.. Seuralla ei sinällään ole väliä, kunhan tuetaan lasta kasvamaan hyväksi nuoreksi ja aikuiseksi.

On tietenkin selvää, että joukkueiden toimihenkilöt tekevät ensisijaisesti töitä oman joukkueensa eteen, ja oma joukkue on heidän jalkapallon lähiyhteisönsä. Jos on olemassa jokinlainen jalkapalloperhe, silloin se ”jalkapalloperhe on se meidän joukkue”. Joukkueissa taas on paljolti kyse siitä, millaiseksi joukkueen sisäinen kulttuuri on muotoutunut. Juuri tässä toimihenkilöillä on aivan keskeinen merkitys. Miten esimerkiksi uusi pelaaja otetaan vastaan, millainen henki on treeneissä ja kuinka hyvin asioista tiedotetaan? Kaikki tämä vaikuttaa ilmapiiriin ja sitä kautta siihen, millaiseksi joukkueyhteisö rakentuu. Lisäksi erityisesti pelaajia ja valmentajia yhdistää tekemisen yhteinen tavoite ja päämäärä:



Että yhdessä tehdään jotain, harjoitellaan, opetellaan ja sitten se lähtee toimimaan ja pelaajat itse on ylpeitä siitä, että onnistuu.

On tavallista, että turnausmatkat ovat juniorijalkapallossa tärkeitä joukkuehengen nostattajia. Turnauksissa liikutaan yhdessä samanlaisissa verkkareissa, pelataan yhdessä, syödään yhdessä ja ollaan majoittuneita samaan paikkaan – kaikki tämä hitsaa joukkuetta yhteen. Turnausten aikana ”yhteistyö ja semmoinen tiivistyy niillä reissuilla, se yhteisöllisyys”. Mutta usein turnausten aikana konkretisoituu myös laajempi jalkapallon sukuyhteisö:



Joskus turnauksissa huomaa, että kyllä futisväki on samaa perhettä.

Tämä on luonnollista: turnausten aikana on enemmän kontakteja myös muiden joukkueiden ja seurojen edustajiin. Kun vaikkapa Helsinki Cupissa paahdutaan saman auringon alla tai kastutaan samassa vesikurossa, on helpompi ymmärtää, kuinka kaikki ovat lopulta teke-

mässä samaa asiaa. Yhdessä tekeminen tuottaa yhteisiä kokemuksia, yhteisiä muistoja ja siten yhteisöllisyyttä.

Kaikille nyt haastatelluille vapaaehtoistoimijoille muiden tuki ja kokemusten jakaminen on tärkeää. Kuten aiemmin totesin, juniorijalkapallossa toimiminen on näille vapaaehtoisille heidän oma harrastuksensa. Juniorijalkapalloa tehdään porukassa:

Tärkeintä on kavereitten kanssa tekeminen.

Jalkapallo on iso laji, Suomessakin. Seuroja ja joukkueita on paljon, ja siksi luonnollinen yhteys muihin toimijoihin saattaa jäädä vähemmälle. Yhteyttä voi kuitenkin yrittää tavalla tai toisella rakentaa. Elämäntapalajeissa, kuten breikkauksessa, skeittauksessa tai lumilautailussa, yhteisöllisyys tuntuu olevan sisäänrakennettua. Niiden parissa kilpailua ja voitontavoittelua keskeisempiä arvoja on sanottu olevan nimenomaan yhteisöllisyys, yhdessä tekeminen ja elämyksellisyys (ks. esim. Salasuo et al. 2015, 33 – 34). Myös pienemmissä lajeissa yhteisöllisyys on varmasti eri tavalla läsnä ja jokapäiväistä. Eräs valmentaja omiin kokemuksiinsa nojautuen huomauttikin, että jo jalkapallon sisarlajissa, futsalissa, yhteisöllisyys on aivan erilaista. Laji on pienempi ja kaikki tuntevat toisensa. Lisäksi kun pelejä pelataan usein turnausmuotoisesti, tulee myös kanssakäymistä enemmän.

Jalkapalloperheyhteisyyttä – jos siis sellaisesta halutaan puhua – voisi vapaaehtoisen näkökulmasta kuvailla laajenevana kehänä: ensin tullaan mukaan oman lapsen kautta, ja myöhemmin omasta jouk-

kueesta tulee tärkeä. Joukkue taas kuuluu seuraan, ja seura on osa suomalaista (juniori)jalkapalloa. Lopulta kuulutaan globaaliin jalkapallotakuun, joka pitää neljän vuoden välein suuria sukujuhlia jalkapallon MM-kisojen muodossa. Ehkä näin pitkälle ei tarvitse mennä, mutta vapaaehtoistoimijoista kyllä löytyy niitä, jotka näkevät oman toimintansa olevan osa suurempaa kokonaisuutta:

Yhteisöllisyys on tärkeää. Tärkein on se joukkue. Kyllä mä tosi paljon mietin sitä, että koen että on osa sitä kansakunnan liikuttamista, että tekee sitä pientä sarkaa siinä, että kaikille lapsille olisi mahdollisuus harrastaa ja haluan olla sitä mahdollistamassa.

Yhteisöllisyys ja jalkapallon merkitys konkretisoituvat erityisesti maiden pääsarjojen tai maajoukkueiden peleissä ja jalkapallon tähtipeleissä. Yhtäältä kyse on toki puhtaasti markkinoista ja urheiluviihteestä, mutta toisaalta merkillisestä, globaalista jonkin jaetun äärellä olemisesta. Pienet juniorit pukeutuvat Messi- ja Ronaldo-paitoihin, ja toisinaan mennään koko joukkueen voimin seuraamaan paikallispeliä – tai ehkä Huuhkajien tai Helmareiden kotimatsia.

Yhteisöllisyys ja fanittamisen kulttuuri on positiivinen asia, se on hienoa.



Meidän porukka

Yhteisöllisyydellä on siis merkitystä. Perheestä tai edes suvusta puhuminen saattaa valitettavasti olla silti pelkkää liioittelua. Liian usein jäädään joukkueetasolle “meidän porukkaan”, ja jopa oma seura, johon joukkue kuuluu, saattaa jäädä kovin etäiseksi. Seuraan ei olla yhteydessä muuten kuin aivan välttämättömissä asioissa, eikä minkäänlaisesta seurayhteisöstä voida varsinaisesti puhua. Joukkueet saattavat toimia hyvin itsenäisesti omina yksikköinään.

Seuroja itseään voi tietenkin paljolti syyttää tästä: jos yhteisiä tilaisuuksia ei järjestetä eikä toimihenkilöitä muisteta kuin kerran vuodessa vuosikokouksessa, jos silloinkaan, on selvää, ettei seuran merkitys oikein vapaaehtoisille avaudu:

Ei seura järjestä kokoontumisia, sellaisia pitäis olla.

Tämä johtaa toisinaan siihen, että joukkueista muodostuu atomistisia yksiköitä, jotka puuhaavat omiaan omissa oloissaan. Tämä ei ole lopulta kenenkään etu. Ensinnäkin seuran kokonaisvaltainen kehittäminen on käytännössä mahdotonta, kun joukkueet ovat irrallisia. Syntyy ristivetoa ja epäyhtenäinen toimintakulttuuri.

Lyhytjännitteisessä ympäristössä jatkuvuuden turvaaminen käy vaikeaksi. Yhteistyö eri joukkueiden välillä takkuu eikä tieto kulje. Tämä taas aiheuttaa turhaa ja ylimääräistä työtä. Yli-itsenäiset jouk-

kueet aiheuttavat usein paitsi tietynlaista epävakautta ja -jatkuvuutta myös suoranaista hajoamisen uhkaa: pahimmillaan se johtaa "seurashoppailuun". Tällä tarkoitetaan sitä, että joukkue asettaa ehtoja, joihin seuran tulee myöntyä. Jos ehdot eivät kelpaa, mennään toiseen seuraan, jossa ne hyväksytään.

Niinpä minkäänlaista kiinnittymistä jalkapalloperheeseen ei lopulta synny, ja on vain "meidän porukka". Tämä ei tarkoita, etteikö joukkue voisi menestyä hyvin ja kaikilla joukkueessa voi olla hauskaa. Sekin tietysti jo usein riittää. Toiminnan jatkuvuuden näkökulmasta löyhä sidos ei kuitenkaan seuran ja yhteisön kannalta tuota parasta tulosta. Mikäli joukkue haluaa harjoitusvuoroja sekä osallistua peleihin ja turnauksiin, se tarvitsee myös seuraa, ja jos seuratoimintaan ei sitouduta, lopulta myös joukkueilta menee mahdollisuudet toimia.



Suomen Palloliitto: "Tuolla jossakin"

**Jotenkin se Palloliitto tuntuu kovin
kaukaiselta täältä ruohonjuuritasolta.**

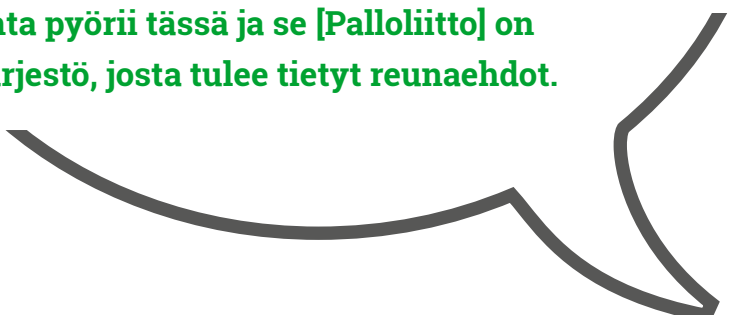
Suomen Palloliitto aloitti vuonna 2018 historiansa suurimman organisaatiouudistuksen, "jonka ydintavoitteena on hallintoa keskittämällä siirtää lisää resursseja kentälle" (*Suomen Palloliitto 2020*). Uudistushanke kulki nimellä Seurojen Palloliitto, ja se oli käynnissä haastatteluja tehdessä. Vuoden 2020 alusta uusi organisaatio aloitti toimintansa. Ulospäin organisaatiouudistus näkyy ennen kaikkea siten, että "itsenäiset piirit ja keskusorganisaatio yhdistyivät yhdeksi valtakunnallisesti johdetuksi, mutta alueellisesti toimivaksi palveluorganisaatioksi" (*emt.*). Piirit lakkautettiin vuoden 2019 lopussa.

Pasi Koski ja Pasi Mäenpää (24–25) ovat arvelleet, että vaikka suomalaisessa liikunta- ja urheilujärjestökentällä on tapahtunut suuriakin muutoksia (esimerkiksi Olympiakomitean roolin muuttuminen), seuratoiminnassa tai ruohonjuuritasolla nämä muutokset eivät välttämättä näy

mitenkään: "Aika monet liikunnan ja urheilun paikallistason aktiivitoimijoista ei taida edes tietää, mitä järjestökentällä on tapahtunut." (emt.)

Tämä näyttäisi olevan totta myös Suomen Palloliiton organisaatio-uudistuksen suhteen. Haastateltavista vain kaksi oli ylipäättään kuullut koko organisaatiomuutoksesta, ja hekin ehkä lähinnä siksi, että he olivat joukkue toiminnan lisäksi mukana myös seurahallinnossa. Toisaalta voidaan ajatella, ettei tarvitsekaan: jalkapalloharjoituksissa ei tarvita tietoa siitä, kuka organisaatiota pyörittää tai millainen on Palloliiton hallintohimmeli:

Toiminta pyörii tässä ja se [Palloliitto] on kattojärjestö, josta tulee tietyt reunaehdot.



Toisaalta nimenomaan Palloliiton piireissä työskennelleet ihmiset olivat niitä, jotka olivat Palloliiton kasvot ulospäin seura- ja joukkue ihmisille. Heihin oltiin yhteydessä, kun tarvittiin tietoa Pelipasseista (lissensseistä), sarjoista, peleistä tai valmentajakoulutuksesta. Haastateltavien suorat yhteydet Palloliiton piiritalolle olivat satunnaisia, mutta niitä kuitenkin oli, "lähinnä ihan käytännön asioissa". Kun piirit lakkautettiin, siirryttiin niiden sijasta "alueellisiin palveluorganisaatioihin", jotka ovat sekä maantieteellisesti että pelaajamääriltään paljon entisiä piirejä suurempia. Vapaaehtoistoimijan näkökulmasta ongelma saattaa syntyä siitä, että juuri käytännön asioissa hämärtyy se, kuka vastaa mistäkin: kenelle pitää soittaa tai keneltä kysyn vaikkapa kaksoisedustukseen liittyvästä ongelmasta? Jos Palloliiton piirissä oli aiemmin tuttu nimi, johon pystyi ottamaan yhteyttä tarvittaessa, pystyykö alueelli-

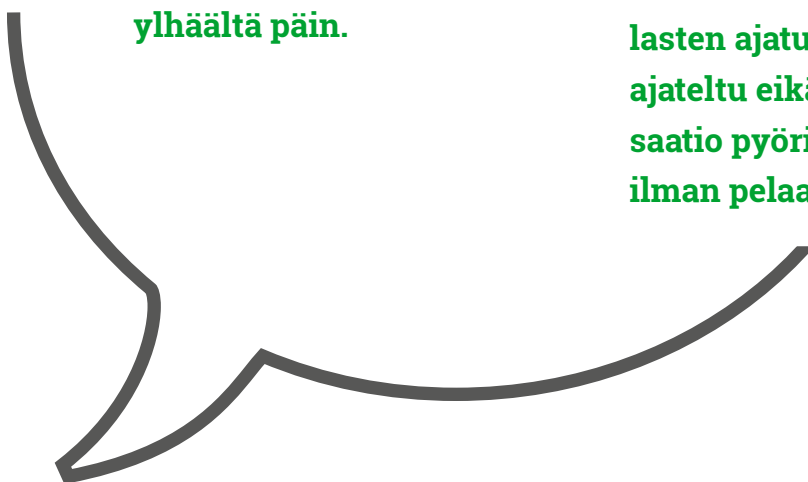
nen palveluorganisaatio vastaamaan samalla tavalla tähän tarpeeseen ja toimimaan yhtä joustavasti?

Organisaatiouudistus on yksi asia, ja lopulta sen toimivuuden näyttää aika. Toinen asia sitten on se, millainen käsitys vapaaehtoistoimijoilla on omasta kattojärjestöstään. Jos taustaksi otetaan puhe jalkapalloperheestä, ainakin jossain määrin voidaan pitää huolestuttavana sitä, että kun haastateltavien kanssa puhuttiin Palloliitosta, vastausten sävy oli lähes aina kielteinen:

Ei sillä [Palloliitolla] välttämättä mikään hyvä maine ole tai edes sellainen, et se ois joku turvallinen perheenisä. Vaan semmoinen jähmeän tuntuinen, jonka systeemit toimii huonosti.

Tietyn fasistiotteen heivaisin siitä Palloliiton toiminnasta pois. Jos on pieni seura, kaukana muista... Seuran etu jää, on rakennettu ylhäältä päin.

Mutta kun on kyse lapsista, se toiminta pitää olla näiden lasten ajatusmaailman kautta ajateltu eikä niin, että organisaatio pyörii hiton hyvin ilman pelaajiakin.

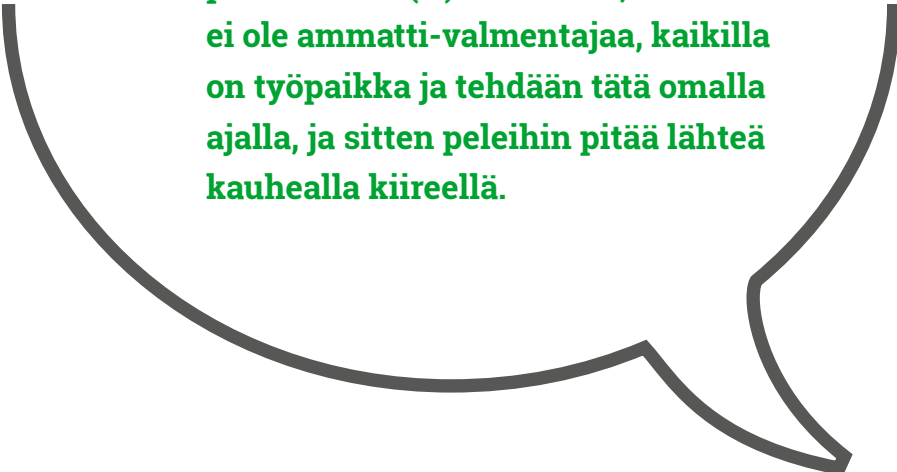




Seurojen Palloliitolla näyttäisi ainakin näiden haastattelujen perusteella olevan vielä paljon tekemistä. On vaikea vielä sanoa, onko kyse vain viestinnästä vai jostakin isommasta. Joka tapauksessa niin joukkueenjohtajat kuin valmentajat toivat esiin edellisessä lainauksessakin mainitun ”jäähmeiden”. Vapaaehtoistoimijoita tuntui vaivaavan, ettei varsinkaan pienten seurojen ääni kuulu ja asiat annetaan ylhäältä. Eräs joukkueenjohtaja totesi tuskastuneena: ”Tää menee nyt näin, tyytykää tähän.”

Jos jokin yksittäinen asia nousee aivan erityisesti Palloliitto-kritiikissä esiin, se on lasten pelitoiminta. Haastateltavien mukaan pelien asettelu on joukkueiden näkökulmasta ongelmallista etenkin pitkien pelimatkojen takia:

Tää matkustaminen ja pelien asettelu. Ylemmällä tasolla se on eri juttu, mutta pieniä lapsia kuskataan ympäriinsä. Ja niihin on välillä vaikea saada lähtemäänkin, se on ihan ymmärrettävää, kun ei bussissa istuminen ketään kehitä.



Aika reippaita matkoja on tehty pelien takia. (...) Lisäksi se, että kun ei ole ammatti-valmentajaa, kaikilla on työpaikka ja tehdään tätä omalla ajalla, ja sitten peleihin pitää lähteä kauhealla kiireellä.

Liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei missään tapauksessa tule tehdä. Suomessa toimii lähemmäs tuhat jalkapalloseuraa, ja kuten alussa todettiin, vapaaehtoistoimijoitakin seuratoiminnassa on arvioitu olevan mukana noin satatuhatta. Mielenkiintoa ja moniäänisyyttä riittää, ja nämä tässä esitetyt haastateltavien sanomat ovat vain yksi hyvin pieni osa kokonaisuutta. On selvää, että kaikki ei aina toimi ja parantamisen varaa on. On myös varmaa, ettei esimerkiksi pelejä asetella pahat mielessä tai etteikö yritettäisi tehdä mahdollisimman hyviä ratkaisuja. Ja löytyy näistäkin haastatteluista myös yksi myönteinen lause: "Piiri hoitaa hommansa hyvin."

Tosin tämäkin vapaaehtoistoimija kritisoi pelien asettelua. Silti on hyvä muistaa, että haastateltavat ovat yksi lännestä, yksi idästä, joku etelästä, joku Keski-Suomesta. On siis ainakin pohdinnan arvoista, miksi näillä aivan eri puolilla Suomea toimivilla vapaaehtoisilla on näin huono kuva omasta keskusjärjestöstään.

Jalkapalloperhe kuviteltuna yhteisönä

Joukkueiden, seurojen ja koko jalkapallotoimijoiden muodostama perheyhteisöä on mielenkiintoista pohtia myös käsitteiden kuviteltu yhteisö ja kevytyhteisöllisyys avulla. Jalkapalloperhettä tai -sukua voidaan pitää eräänlaisena kuviteltuna yhteisönä. Tämä käsite tulee politiikan tutkija Benedict Andersonilta (1983, suom. 2007), joka käytti käsitettä pohtiessaan nationalismien alkuperää ja leviämistä. Sittemmin käsite on levinnyt laajalle. Kuvitelluilla yhteisöillä hän viittasi siihen, että kansakunnat ovat aina kuvitteellisia yhteisöjä. Ne perustuvat yhtenäisyydentunteeseen sellaisten ihmisten välillä, jotka eivät kuitenkaan tosiasiallisesti ole koskaan edes tavanneet toisiaan. He järjestäytyvät symbolien, lippujen ja vaakunoiden alle, mutta eivät ole "oikea" yhteisö siinä mielessä kuin perhe, suku tai edes kylä.

Tämän enempää Andersonin käsitettä on tarpeetonta tässä yhteydessä purkaa, mutta kuulostaa ehkä tutulta? Meillä on kannattamamme seuran tai maajoukkueen kaulahuiveja, paitoja ja lippiksiä. Peleissä järjestäydytään lippujen, banderollien ja tifojen alle. Kyse on tietysti markkinoinnista ja viihteestä mutta myös ihan aidoista yhteisöllisistä kokemuksista, joita jaetaan symbolien välityksellä tuntemattomien ihmisten kanssa, jopa globaalisti.

Sitä jalkapalloperhettä, josta puhutaan Palloliiton seminaareissa ja markkinointitilaisuuksissa, voidaan pitää eräänlaisena kuviteltuna yhteisönä. Tämä ei tarkoita, etteikö sillä olisi mitään todellista merkitystä: jalkapallon merkitystä erilaisia ihmisiä yhdistävänä voimana ei tule ali-

arvioida. Urheilua yleensäkin on aina käytetty kansakuntien yhtenäisyyden rakentamisessa, kuten myös Suomessa (ks. Jokinen & Saaristo 2006, 57 – 59). Samoin jalkapalloseurojen ympärille saattaa rakentua paljon paikallistasoa laajempi yhteisö, jolla voi olla huomattavaa poliittistakin merkitystä. Hyvä esimerkki on FC Barcelona, jonka symbolinen merkitys on taas viime vuosina korostunut Katalonian alueella itsenäisyyspyrkimysten myötä. Barcan tunnuslausekin "on mas que un club", enemmän kuin seura. (ks. Foer 2005.)

Kuitenkin ruohonjuuritasolla päivittäinen juniorijoukkutoiminta on hieman toisenlaista. Vaikka juniorijoukkuetta ei pidettäisi "aitona" perheenä, on se kuitenkin ehkä lähempänä "oikeaa" yhteisöllisyyttä. Joka tapauksessa juniorijoukkutoiminta on tärkeää. Jalkapallojoukkueen toimihenkilöiden yhteisöllisyys eroaa kuitenkin perhe- tai sukuyhteisöstä, koska se on lähempänä työkavereiden muodostamaa porukkaa. Mutta harrastuksien pohjalle syntyvät ryhmät eivät kuitenkaan ole täysin verrattavissa niihinkään – ollaanhan nyt vapaa-ajan ja vapaaehtoisuuden alueella, ja juuri vapaaehtoisuus määrittää koko tätä yhteisöllisyyden kenttää.

Sosiologi Arto Noro (1991) kirjoitti jo kolmekymmentä vuotta sitten posttraditionaalisista yhteisöistä ja kevytyhteisöllisyydestä, joka on ehkä ajallemme erityisen leimallista. Tällaisille jälkitraditionaalisille yhteisöille on tyypillistä se, että ne ovat yksilön itsensä valittavissa olevia. Niihin ei synnytä eikä niihin kuuluminen myöskään ole kohtalo. Tämänkaltaisissa posttraditionaalisissa yhteisöissä niihin osallistuvat tuntevat toisistaan vain sen puolen, joka näissä "latteasti sanottuna harrastuksissa" tulee esiin (emt., 237).

Keskeistä on juuri se, että yksilö ei laita niihin koko persoonaansa eivätkä yhteisöt ole sitovia, toisin kuin esimerkiksi työyhteisöt useimmille ovat. Tällaiset yhteisöt kiinnittyvät aina johonkin esineelliseen

toimintaan oli kyse sitten urheilukalastuksesta, kenneltoiminnasta tai pubitikanheitosta – tai toimimisesta jalkapallojoukkueen vapaaehtoisena. Kalastajat puhuvat siimoista ja vieheistä hyvinkin pitkään, mutta eivät ehkä tiedä mitään henkilökohtaista puhekumppanistaan.

Päteekö Noron ajatus kevyestä yhteisöllisyydestä vapaaehtoistoi-
mijoihin, valmentajiin ja joukkueenjohtajiin? Arvelisin, että näin voi hy-
vinkin olla. Futisvalmentajat haukkuvat edellisillan matsin tuomarin ja
ovat pukukopissa “yhtä suurta jalkapalloperhettä”. Pukukopin ulkopuo-
lisesta elämästä – töistä, perheestä, kulttuurista, politiikasta tai into-
himoista – ei oikeastaan puhuta. Ne eivät kuulu saman kehän sisään.
Vain jalkapalloharrastus sitoo yhteisön jäsenet toisiinsa.

Tässä mielessä joukkueiden ja seurojen toimihenkilöiden muodos-
tatut yhteisöt voidaan hyvin ajatella kevyinä, jälkitraditionaalisina.
Toki jalkapalloharrastus myös synnyttää pitkäaikaisia ystävyys-suhtei-
ta, joissa ei jaeta vain futiksen tuomaa iloa, vaan mennään paljon pi-
demmälle. Syntyy myös sellaista läheisyyttä, joka ei lopu joukkue- tai
seuratoimintaan, vaan kestää vuosien yli. Mutta ehkä kuitenkin useim-
mille toiminnasta jää ainakin toivottavasti hyvä mieli, tuttavien ja kon-
takteja. Tuskin kovin moni muuta odottaakaan.

Jalkapalloharrastus ja sosiaallinen pääoma

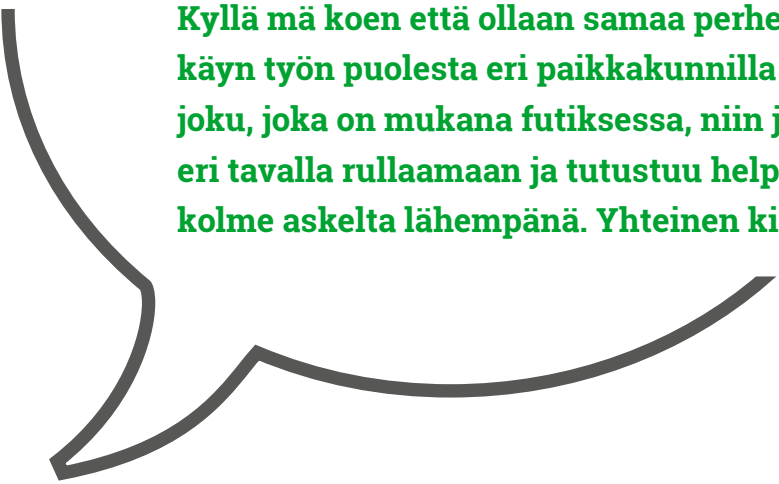
Vaikka jalkapalloperhettä voi edellä esitetyllä tavalla pitää jälkitraditionaalisena kevyenä yhteisönä tai laajakuvassa jopa kuviteltuna yhteisönä, se ei silti poista yhteisön todellista ja koettua merkitystä. Näissä haastatteluissa korostuu globaalia viihde-elämysjalkapalloa enemmän juniorijalkapallon lähiyhteisöllisyys. Sitä tuodaan esiin monella eri tavalla:

Se sosiaalinen yhteisö valmentajien ja aikuisten kesken on merkittävä.

Kyllä kuulun jalkapalloperheeseen, ehkä enemmän se yhteisö, minkä kokee arjen tasolla, seuran tasolla, niin mä koen aika vahvana, et me seurana ollaan jonkinlainen yhteisö.

Parhaimmillaan kuviteltu yhteisö muuttuu todeksi: "Kun lapsi meni opiskelemaan uuteen kaupunkiin, niin oli helppoa sujahtaa sinne, kun oli muitakin futiksen pelaajia." Tätä puolta jalkapallon yhteisöllisyydestä ei aina nosteta tarpeeksi esiin. Juniorifutiksen kautta tutustuu mo-

niin ja monenlaisiin ihmisiin, jotka edustavat hyvin erilaisia tahoja ja tekevät töitä hyvin erilaisilla aloilla. Kontaktit kentillä ja pukuhuoneissa voivat olla ohimeneviä ja "kevyitä", mutta kohtaamisia ne ovat silti yhtä kaikki. Myöhemmin jalkapallopuhe voi olla juuri se yhteinen voiteluaine, joka tekee kanssakäymisestä pikkaisen jouhevampaa:



Kyllä mä koen että ollaan samaa perhettä. Kun itse käyn työn puolesta eri paikkakunnilla ja jos siellä on joku, joka on mukana futiksessa, niin juttu lähtee ihan eri tavalla rullaamaan ja tutustuu helpommin, et pari kolme askelta lähempänä. Yhteinen kieli löytyy siinä.

Yhteinen kieli siis helpottaa. Ehkä se ei johda mihinkään sen suurempaan kuin mukavaan jutteluhetkeen, niiden merkitystä yhtään väheksymättä, mutta toisaalta ne voivat johtaa jopa työpaikkaan, yhteisiin projekteihin, jakamiseen ja ystävyysuhteisiin.

Oli sitten kyse kevyen yhteisöllisyyden heikoista siteistä tai vahvemmista ystävyysuhteista, harrastamisella ja vapaaehtoistoiminnalla sanotaan olevan merkitystä niin sanotun sosiaalisen pääoman kannalta. Toisinaan jopa sanotaan, että "vapaaehtoistoiminta jopa määritelmällisesti on osa sosiaalista pääomaa" (esim. Kajanoja 2019). Aktiivista osallistumista kansalaistoimintaan, yhdistyksiin ja järjestöelämään pidetään yhtenä sosiaalisen pääoman mittarina. Joka tapauksessa sosiaalinen pääoma käsitteenä on jo niin vakiintunut, että siihen

saattaa törmätä niin Tilastokeskuksen, OECD:n kuin Maailmanpankin esityksissä (esim. Hanifi 2012, Woolcock 2000).

Sosiaalinen pääoma voidaan määritellä hieman eri tavoin. Eri määritelmiä yhdistävänä tekijänä on kuitenkin se, että käsitteellä viitataan yksilöiden välisiin yhteyksiin, sosiaalisiin verkostoihin ja niissä syntyvään luottamukseen. (ks. tarkemmin Ruuskanen 2003, 70 – 78.) Jos perhe- ja sukulaisuussuhteet ovat ainakin useimmille vahvasti yhdistäviä sosiaalisia siteitä, liittyy sosiaalisen pääoman ajatus pikemminkin ”heikkoihin” siteisiin. Tällaiset siteet helpottavat pienryhmien tiedon kulkua sekä tekevät näistä ryhmistä kiinteämpiä ja toimivampia.

Isommassa kuvassa sosiaalinen pääoma auttaa meitä pääsyssä verkostoihin, joita pystymme käyttämään omina resursseinamme. Tästä hyvänä esimerkkinä toimikoon aiemmat lainaukset. Toisessa yhteisen harrastus, jalkapallo, helpottaa kontaktien luomista uudella opiskelupaikkakunnalla; toisessa tapauksessa jalkapallo on se heikko side, joka työelämässä saa puheen rullaamaan ja muodostaa yhteisen kielen sekä sitä kautta pohjaa yhteistyölle.

Mutta vapaaehtoistoiminnan ja kaikenlaisen yhdistystoiminnan merkitystä sosiaalisen pääoman kannalta voidaan vielä tästäkin laajentaa. Pekka Kaunismaa (2001, 136) on esimerkiksi korostanut, että tätä kautta omaksutaan vastavuoroisuuteen liittyviä normeja ja asenteita. Sosiaalista pääomaa saadaan, kun osallistutaan toimintaan, jossa on olennaista vuorovaikutus sekä toisten kuunteleminen ja huomioon ottaminen. Joukkueen toimihenkilöille voi avautua paremmin se, että asioita tehdään yhdessä: joukkue, seura, Palloliitto ja lopulta koko yhteiskunta koostuu ”meistä” eikä joukosta yksilöitä.

Lopuksi voidaan palata johdantoluvussa esittämiini lukuihin. Tutkimukset ovat osoittaneet, että vapaaehtoistoiminta on sidoksissa kansakunnan taloudelliseen menestykseen ja hyvinvointiin. Kuten Jouko

Kajanoja (2019, 86) on kirjoittanut: "Vapaaehtoistoiminta osana sosiaalista pääomaa tuottaa hyvinvointia paitsi vapaaehtoistoiminnan välittömille kohteille myös laajasti koko yhteiskunnalle." Esimerkiksi terveyden kannalta sosiaalisella pääomalla on huomattu olevan merkitystä. Juniorijalkapallossa vapaaehtoistyötä tekevät voivat siis olla hyvillä mielin: vapaaehtoiset eivät ainoastaan lisää lasten ja nuorten hyvinvointia, vaan heidän osallistumisensa lisää myös heidän omaa hyvinvointiaan.



Yhteenveto

Vapaaehtoiset ovat alun perin lähteneet mukaan jalkapallotoimintaan oman lapsen harrastamisen kautta. He haluavat olla mukana lapsensa harrastuksessa. Valtaosa jalkapalloseuroissa toimivista vapaaehtoisista yleensäkin ovat harrastavien lasten vanhempia. Jos seuraan on tultu ilman omien lasten vaikutusta, voi vapaaehtoistyöhön motivoida yleisesti lasten kehityksen näkeminen, oman kunnon ylläpito, verkostoituminen tai seuran tarjoamat hyvät edut. Lisäksi motiivina voi olla rakkaus lajiin sekä mahdollisuus sen harrastamiseen esimerkiksi oman peliuran jälkeen. Vapaaehtoisia vaikuttaisi motivoivan myös yhteisöllisyys ja seuran sisällä oleva hyvä yhteishenki.

Kukaan haastateltavista ei katunut sitä, että oli lähtenyt toimintaan mukaan. Ehkä aloittaminen tapahtui vahingossa tai ajautumisenä, mutta sen jälkeen tehtäviä on hoidettu hyvinkin kunnianhimoisesti ja pitkälle asioita pohtien. Lisäksi mielihyvää tuo sekin, että on osa yhteisöä ja tutustuu sekä uusiin aikuisiin että uusiin lapsiin ja nuoriin:

Tosi kivaa ollut tutustua näihin joukkueen poikiin, et kuinka ne moikkaa mua, niin se tuntuu tosi kivalta, se on tosi ilahduttavaa.

Vapaaehtoistoimijat kuvaavat itsekin mukaan lähtemistään “ajautumisena”, mutta selvästi taustalla on muutakin. Oma lapsi on se ankkuri, joka kiinnittää toimijat joukkueeseen, seuraan ja lajiin. Eroja kuitenkin on siinä, milloin ankkuri aiotaan nostaa: valmentajat ovat selvästi joukkueenjohtajia enemmän kiinnittyneet itse lajiin ja itsensä kehittämiseen. Voisikin kysyä, miten seurat ovat valmistautuneet joukkueenjohtajan “urapolkuun”. Näyttää siltä, että vaikka tehtäviä varmasti olisi, tällaista jojojen edelleen rekrytointia seuratehtäviin ei juuri tapahdu.

Lasten liikkumisen turvaaminen ja mahdollistaminen on kaikilla vapaaehtoistoimijoilla keskeisin lähtökohta. Valmentajat tuovat luonnollisesti esiin myös pelaajakehityksen. Kaikille jalkapallo lajina sinänsä ei ole välttämättä tärkeä. Toki osalle vapaaehtoisista ja etenkin valmentajista se on ollut keskeinen motivaation lähde, koska he ovat itse pelanneet. Mutta etenkin monelle joukkueenjohtajalle laji on aivan uusi. Siinä on kuitenkin eroja, kuinka paljon jalkapallo muuten kiinnostaa. On niitä, jotka ovat innostuneet ja jopa vaihtaneet jääkiekon seuraamisen jalkapallon seuraamiseen. Mutta on myös niitä, joille jalkapallo on edelleen lapsen harrastus ja joita lajin seuraaminen ei muuten kiinnosta.

Vapaaehtoistoimijoiden ajankäyttö vaihtelee suuresti sen mukaan, onko kausi alkamassa, kesken vai loppumassa. Joukkueenjohtajien tehtävät ovat moninaisia ja ajankäyttö saattaa muodostua sirpalemaiseksi. Sähköpostirumbaa voi ajoittain olla paljon, ja kaikkiin kysymyksiin ei aina löydy vastausta. Kokemus auttaa, ja erityisesti muut seuran toimihenkilöt tai seuran palkattu työntekijä osaa neuvoa. Valmentajilla viikkorytmi on joukkueenjohtajia tasaisempi, treenit kun ovat kuitenkin useimmiten samoina päivinä samoihin aikoihin. Valmentajien kohdalla usein myös viikonloput menevät jalkapallon parissa, koska silloin pelataan sarjaa tai turnauksissa. Arviot käytetyistä viikkotuntimääristä heittelevät siis paljon, tunnista kymmeneen tuntiin viikossa. Täsmällis-

tä tietoa tuskin on kenelläkään, koska tuntikirjanpitoa ei pidetä ja kaikkia tehtyjä asioita ei välttämättä edes kysyttäessä muista.

Tehtävät ovatkin hyvin moninaisia. Valmentajat tietenkin valmentavat, mutta niin yksinkertaista se ei välttämättä ole: myös he suunnittelevat ja tekevät ”näkymätöntä työtä”. Joukkueenjohtajilla toimenkuvat ovat vieläkin moninaisempia: erään joukkueenjohtajan mukaan hänelle kuuluu ”kaikki”. Mutta etenkin asioista perillä oleminen ja eteenpäin tiedottaminen on keskeistä: vanhemmat pidetään ajan tasalla siitä, mitä joukkueessa ja seurassa tapahtuu. Siksi se, miten hyvin kommunikatio eri suuntiin toimii, nousee usein esille joukkueenjohtajien puheissa.

Tehtävää on välillä liikaakin. On arvioitu, että vapaaehtoisten mukaan saaminen urheiluseurojen toimintaan on entistä vaikeampaa, ja jos mukaan tullaankin, sitoudutaan vain lyhyeksi aikaa, projektiluontoisesti. Vapaaehtoiset ovat myös huomanneet tämän: välillä koetaan ikävänä se, kun pitää patistaa ihmisiä makkaranmyyntiin tai johonkin muuhun joukkueen hyväksi tehtävään työhön. Katkeruutta ei silti esiinny, ja kyse on enemmänkin sen ihmettelystä, miten omien lasten harrastuksiin ei tunnu löytyvän aikaa. Yhteinen toive on, että tekijöitä olisi enemmän.

Osaa junioreiden vanhemmista ei näy buffeteissa mutta ei myöskään kentän laidalla. Auto pudottaa treeneihin, eikä edes isän tai äidin kasvot ole tuttuja. Mutta onneksi on myös niitä, joiden kanssa kentän laidalla keskusteluja käydään ja jotka ovat kiinnostuneita, jos eivät ehkä jalkapallosta, niin siitä, mitä joukkueessa ja seurassa tehdään. Kaiken kaikkiaan yhteydenottoja vanhemmilta tulee kuitenkin vähän.

Vapaaehtoiset toimijat uskovat, että heidän tekemistään arvostetaan, mutta harvoin sitä kuitenkaan sanotaan heille ääneen. Toisinaan kehut tulevat kiertoteitse, ja joskus seurakin on muistanut ja palkinnut. Liian usein vapaaehtoisten toiminta jää itsestäänselvyydeksi. Työn arvo tunnustetaan, mutta sitä ei välttämättä tunnusteta. Eivät vapaaehtoiset

toisaalta kiitoksia ole kerjäämässäkään, mutta seurojen ja joukkueiden jatkuvuuden ja hengen kannalta olisi tärkeää muistaa vapaaehtoisten rooli toiminnassa – muutenkin kuin kerran vuodessa juhlapuheissa.

Juhlapuheissa juhlietaan usein hieman epämääräistä ”jalkapalloperhettä”. Jalkapalloperhe voidaan nähdä markkinointipuheena, mutta myös ainakin jonkinlaisena yhteisön muotona. Joukkue tulee tietysti ensin, sitten seura. Erityisesti turnauksissa tulee esiin se, että samalla asialla ollaan: jalkapallon piirissä vapaaehtoisina, erilaisissa rooleissa, mutta lasten ja nuorten liikuntaharrastusta mahdollistamassa. Myös se yhteisö, jonka joukkueen toimihenkilöt muodostavat, on tärkeä: yksin ei jaksaisi, ja yhdessä ”meidän porukka” muodostaa kannattelevan yhteisön. Valitettavasti seurataso ei aina enää kuulu ”meidän porukka” -käsitteen alle, puhumattakaan kattojärjestö Suomen Palloliitosta. Palloliitto on etäinen ja joillekin jopa lähes pelkästään jähmeänä näyttäytyvä organisaatio.

Mutta jalkapallon kautta muodostuu monenlaisia yhteisöllisiä siteitä, jotka ovat merkityksellisiä myös lajin ulkopuolella. Työelämässä jalkapallopuhe voi toimia voiteluaineena, joka tekee uusista kohtaamisista jouhevampia. Uudelle paikkakunnalle muuttaessa jalkapalloharrastus saattaa olla se, joka auttaa solahtamaan kuvioihin. Osallistuminen vapaaehtoisena juniorijalkapallotoimintaan tuottaa sosiaalisia verkostoja, luottamusta ja näin sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma taas, kuten tutkijat ovat usein esittäneet, tuottaa hyvinvointia paitsi toimijalle itselleen mutta myös viime kädessä laajemmin koko yhteiskunnalle. Vaikka on hyvä muistaa ja huomata jalkapallossa toimivien vapaaehtoisten huomattava euroissa mitattava taloudellinen merkitys, on syytä pitää mielessä myös ne vapaaehtoistoiminnan hyödyt, jotka eivät ole aina suoraan talouden kielelle käännettävissä.

Lopuksi

Nämä haastatellut vapaaehtoiset ja tuhannet muut jalkapallloseuroissa toimivat pitävät huolen siitä, että sinun, minun, meidän ja teidän lapset voivat harrastaa liikuntaa ja tässä tapauksessa nimenomaan jalkapalloa. On hyvä muistaa, että ilman heitä joukkueet ja seurat eivät pyörisi. Tai jos pyörisivätkin, ainakin toiminta olisi monin verroin kalliimpaa. Siksi niin seurojen, Palloliiton kuin ennen kaikkea lasten vanhempien olisi hyvä osoittaa heille arvostustaan. Yksinkertainen kiitos kantaa jo pitkälle.

On hyvä lopettaa erään pienen seuran valmentajan sanoihin, kun hän pohtii oman joukkueensa pelaajien tulevaisuutta:

En usko, että kukaan siitä porukasta tulee ammatikseen jalkapalloa pelaamaan, mutta se porukka, mikä on – se on ilo kohdata missä tahansa tehtävässä maailmassa. Ihan sama: niistä tulee maailman parhaita postinkantajia, lääkäreitä, niistä tulee parhaita kaupankassoja, upeimpia kuskeja, niistä tulee mitä tahansa. Se, että ne ihmisinä on niin upeita.

Kirjallisuus

Anderson, Benedict (2007). *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

Blomqvist, Minna & Mononen, Kaisu & Koski, Pasi & Kokko, Sami (2019). Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Kokko, Sami & Martin, Leena (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.

Breuer, Cristoph & Wicker, Pamela & von Hanau, Tassilo (2012). Consequences of the decrease in volunteers among German sports clubs: Is there a substitute for voluntary work? *International Journal of Sport Policy* 4 (2), 1–14.

Foer, Franklin (2005). *Jalkapallon maailmanselitys. Huteria teoria globalisaatiosta*. Helsinki: Like.

Hanifi, Riitta (2012). Sosiaalinen pääoma jakautuu epätasaisesti. *Hyvinvointikatsaus* 4/2012, Tilastokeskus.

Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2006). *Suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: WSOY.

Kajanoja Jouko (2019). Vapaaehtoistoiminta ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Hirvonen, Sini & Puolitaival, Satu (toim.) *Vapaaehtoistoiminnan arvo*, 82 – 91. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2019.

Kansalaisareena (2016). *Vapaaehtoistyö Suomessa 2010 ja 2015*. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2020/06/Vapaaehtoistyö_Suomessa_2010ja2015.pdf

Kaunismaa, Pekka (2001). Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*, 119 – 143. Jyväskylä: Sophi.

Kokko, Sami & Martin, Leena (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.

Koski, Pasi (2009). Liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa. *SLU-julkaisusarja* 7/09. Helsinki.

Koski, Pasi (2012). Finnish sports club as a mirror of society. *International Journal of Sport Policy and Politics* 4:2, 257 – 275.

Koski, Pasi & Mäenpää, Pasi (2018). Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986 – 2016. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2018:25.

Kuuluvainen, Salla (2015). Vapaaehtoistyön johtaminen. Helsinki: Kansalaisfoorumi.

Lehmusvuori, Lotta (2016). Sitoutuminen ja motiivit vapaaehtoistyössä. Vertaileva tutkimus Setlementti Naapuri Ry:n organisaatiossa. Pro gradu- tutkielma. Tampereen yliopiston Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö.

Lehtonen, Kati & Hakonen, Harto (2013). Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Liikunnan harrastaminen ja vapaaehtoistyö urheiluseuroissa. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES.

Lämsä, Anna-Maija & Hautala, Taru (2004). Organisaatiokäyttäytymisen perusteet. Helsinki: Edita.

Marjovuori, Ari (2014). Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. *Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9*. Helsingin yliopisto.

Noro, Arto (1991). Muoto, moderniteetti ja 'kolmas'. Tutkielma Georg Simmelin sosiologiasta. Helsinki: Tutkijaliitto.

Peltosalmi Juha & Hakkarainen Tynne & Londén Pia & Kiukas Vertti & Särkelä Riitta (2014). Järjestöbarometri 2014. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi (2010). Kansalaisjärjestötyön ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. *RAY: Avustustoiminnan raportteja 23*.

Pulkkinen, Maria (2016). Palkattu työntekijä urheiluseurassa – kansalaistoiminnan voitto vai tappio? Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopiston Liikuntakasvatuksen laitos.

Rahkonen, Juhani (2018). Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti. http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoisty_o_tutkimusraportti-2018.pdf

Rodriguez, Sebastian (2015). Liikuntaa seurassa - Vapaaehtoisten seuratoimijoiden rooli lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Opinnäytetyö. Humanistisen ammattikorkeakoulun Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma.

Ruuskanen, Petri (2003). Verkostotalous ja luottamus. Jyväskylä: Sophi.

Salasuo, Mikko & Piispa, Mikko & Huhta, Helena (2015). Huippu-urheilijan elämänkulku. Tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa. *Nuoristotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 166*.

Suomen Palloliitto (2019). *Jalkapalloon sijoitetun pääoman sosiaalinen tuotto*. https://www.palloliitto.fi/sites/default/files/Palloliitto/sroi_sivuille_28102019.pdf

Suomen Palloliitto (2020). <https://www.palloliitto.fi/info/palloliitto>. Luettu 21.10.2020

Suomen Palloliitto (2020). <https://www.palloliitto.fi/seurojen-palloliitto/mita-seurojen-palloliitto>. Luettu 15.8.2020

Siisiäinen, Martti & Kankainen, Tomi (2009). Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuuden näkymät Suomessa. Teoksessa *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Oikeusministeriö, Julkaisu 2009: 5.

Stranius, Leo (2009). Epämuodollinen kansalaistoiminta - järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Teoksessa *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Oikeusministeriö, Julkaisu 2009: 5.

Tilastokeskus.

https://www.stat.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_kat_002_fi.html

Vasankari, Tommi & Kolu, Päivi toim. (2018). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset vaikutukset. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31*.

Woolcock, Michael (2000). Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Jouko Kajanoja, & Jussi Simpura (toim.) *Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia*. Stakes, Raportteja 252, 25 – 56. Helsinki: Stakes ja VATT.

Yeung, Anne Birgitta (2002). Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa. Ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys.







The image features a solid green background. A white, wavy horizontal line separates the top and bottom sections. Along this line, there are four white circles of varying sizes, resembling a row of hills or a decorative border.

Keitä ovat juniorijalkapalloilun vapaaehtoiset? Mikä heitä motivoi?

Mikä on vapaaehtoisten merkitys lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen mahdollistamisessa, ja mitä vapaaehtoiset saavat toiminnasta itselleen? Entä millaisia ovat joukkuevoiminnan kehittämiskohteet vapaaehtoisten näkökulmasta?

Kimmo Saariston haastattelututkimus juniorijalkapallon vapaaehtoisista tarjoaa näköalan laajaan ilmiöön, jossa lukemattomat vapaaehtoiset mahdollistavat lapsille harrastustoimintaa ja liikunnan iloa. Teos on julkaistu Kansalaisareenan julkaisusarjassa.